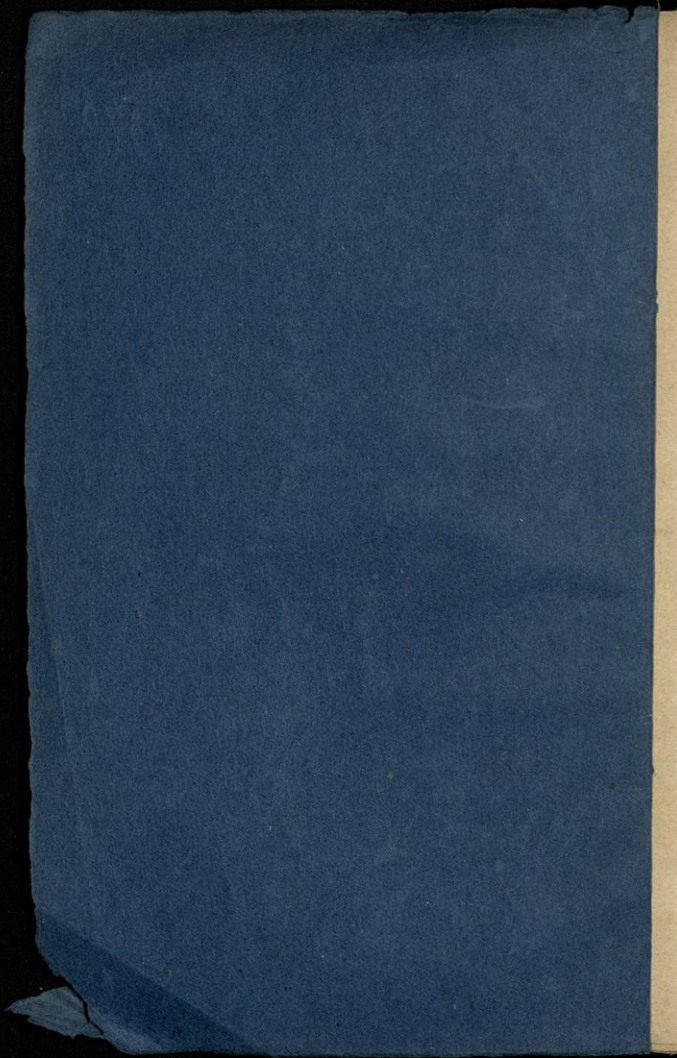

48674

62
1870

62
1870

Slovenska
SLOVNICA

za
pervence.

Spisal
Andrej Praprotnik.

(Drugi natis.)

Veljá zvezana v platnemem herbtu 30 kr.

V LJUBLJANI, 1870.

Založil pisatelj. — Natisnil J. Rud. Milic.

46674

Vvod.

Naš materni jezik slovenski ima 25 poglavitnih glasov, ki jih znamnjamo s temi-le glasniki ali čerkami:

a A, b B, c C, č Č, d D, e E, f F,
g G, h H, i I, j J, k K, l L, m M,
n N, o O, p P, r R, s S, š Š, t T,
u U, v V, z Z, ž Ž.

Vsem tem glasnikom vkup pravimo abeceda ali alfabet.

Nekteri teh glasnikov imajo že sami za se svoj razločni glas, in so samoglasniki.

Samoglasniki so: a, e, i, o, u.

Vsi drugi glasniki se le s samoglasniki morejo razločno glasiti, in so soglasniki.

Samoglasniki se izgovarjajo kratko, ali dolgo, ozko, ali široko, mehko, ali terdo.

Iz glasnikov se zlagajo zlogi in besede.

Zlog je glas, ki še nič ne pomenja, na priliko: bra, pra, mra.

Beseda je glas, ki že kaj pomenja, n. pr.: brat, prag, mrak.

Kolikor je v kaki besedi samoglasnikov, toliko je zlogov. Besede so tedaj enozložne, ali dvožložne, ali mnogozložne, n. pr.: pet, peta, petica.

Besede so korenike, ali rastlike.

Korenike so take besede, iz katerih se druge zlagajo, n. pr.: les, vas, vert.

Rastlike so tiste besede, ktere se iz drugih zlagajo, n. pr.: lesen, lesovit, lesnika; vašk, vaščan, vasica; vertni, povertni, vertnar, vertnik, vertnarstvo, vertnarija. . .

Rastlike ali izpeljane besede imajo koren, deblo in obrazilo.

Koren je prvotni jezikov del, iz kterega se delajo besede.

Deblo je zlog ali beseda, ki se je naredila iz korena.

Obrazila so pritikline, ki se pritikajo korenu ali deblu za nove pomene, n. pr.: travnik, mrazota, brodnina; „tru“, „merz“, „bred“ so koreni; „trav“, „mraz“, „brod“ so debla; „nik“, „ota“, „nina“ so pa obrazila.

Če se v eno besedo zloži več besedí, naredí se zložena beseda, n. pr.: kolovoz, drevored, bogoljub, blagoslov, delopust . . .

V vsaki večzložni besedi se en glas bolj glasí, to je, en zlog ima naglas ali povdarek.

Naglas se zaznamnja z ostrivcem (´), s krativcem (˘) in s strešico (^).

Ostrivec se stavi na predtegnjeno- in zategnjeno-dolge glase, n. pr.: déte, kováč, móka.

Krativec se stavi na predtegnjeno- in zategnjeno-kratke glase, n. pr.: ropòt, napùh, deklìč.

Strešica pomenja, da naj se samoglasnik zategnjeno-dolgo izgovarja, n. pr.: pêrje, vinôgrad, grôzdje.

Pervi del.

Govorni razpoli.

Kedar govorimo, rabimo devetero govornih razpolov ali besednih plemen.

Samostavnik.

Vodila.

Kdo nam prideluje živež?

Živež nam prideluje: kmet, mlinar, pek, mesar, olar, ribič, lovec, vertnik, branjevec . . .

Ktere živali nam dajejo živež?

Živež nam dajejo: krava, vol, tele, ovca, prešič, kôza, jelen, zajec, serna, kuretina, riba, rak . . .

Te besede kažejo ljudi in druge žive stvari, in so imena.

Reči sim ter tje po zemlji so: polje, njiva, vinograd, travnik, vert, plot, pot, cesta, gora, dolina, ravnina, skala, kamenje . . .

V zraku je: oblak, megla, zarja, blisk, grom, dež, sneg, toča, vihar, dim . . .

Te besede imenujejo reči, in so rečna imena.

Moška kerstna imena so: Janez, Jože, Miha, Matej, Anton, Tomaž, Jakob, Urban, Juri, Luka, Andrej . . .

Ženska kerstna imena so: Marija, Neža, Magdalena, Uršula, Elizabeta, Doroteja, Jovana, Lucija, Polona . . .

Priimki so: Vodnik, Metelko, Slomšek . . .

Živalska posamesna imena so: Belec, Lisec, Rudeška, Rumena . . .

Dežele so: Kranjska, Koroška, Štajerska, Hervaška, Primorska . . .

Mesta so: Ljubljana, Celovec, Gradec, Zagreb, Terst, Gorica . . .

Tergi in vasí so: Verhnika, Postojna, Ipava, Cerknica, Laško, Vojnik, Konjice, Jesenice, Bégune, Berdo, Borovje, Dobrova, Dobrava, Šiška . . .

Gore so: Triglav, Mangart, Képa, Stol, Košuta, Ljubelj, Dobrač, Sadnik . . .

Reke so: Sava, Kerka, Kolpa, Bistrica, Kokra, Sora, Savina, Kopa, Soča, Mura, Drava . . .

Imena človekov, živali, dežel, mest, tergov, vasí, gor, rek i. t. d. kažejo posamesne ali lastne osebe ali reči, in so lastna imena.

Lastna imena pišemo z veliko začetno čerko.

Varhi sadnih dreves so: senica, berglez, detal, žolna, tašica, penica . . .

Sadna drevesa so: jablana, hruška, češnja, češplja, sliva, breskev, oreh, kostanj . . .

Te stvari so vse ena drugi podobne.

Imena, ktera se prilagajo vsem stvarem enega rodú ali razpola, obče ali sploh, so občna ali splošna imena.

Več ljudi vkup se imenuje »ljudstvo«.

Beseda »hrastje« pomenja več ali množico hrastov; »germovje« je množica germov; »kamenje« pa kaže množico kamnov.

Imé, ktero kaže množico oseb ali reči vkup, je skupno imé.

Snovi za okleke so: sukno, platno, svila, volna, usnje . . .

Iz zemlje kopljejo: zlato, srebro, kotlovinu, kositar, železo . . .

Imena, ktera kažejo snove, in ohranjajo tudi v naj manjšem delu svoje imé, imenujejo se **s n o v n a** imena.

Človeka lepša: poštenost, zvestoba, pridnost, priljudnost, pobožnost, hvaležnost, ponižnost . . .

Človeka kvari: nezvestoba, lenoba, sirovost, razuzdanost, ošabnost . . .

Te besede kažejo lastnosti, in so lastnostina imena.

Potrebne in koristne vednosti so: veroznanstvo, govorjenje, branje, pisanje, spisovanje, številjenje, gospodarstvo, petje, godba . . .

O hudi uri se sliši germenje, bučanje, veršanje, rožljanje . . .

Te besede kažejo djanja rečí, in so djanska imena.

Samostavno imé ali samostavnik imenuje osebe in rečí, ali pa njih lastnosti in djanja.

Imena vidljivih oseb in rečí so ali lastna, ali občna, skupna, ali snovna imena.

V a j e.

1. Imenuj rokodelce, ki delajo za stanovanje?
2. Naštej nekaj oseb iz raznih stanov!
3. Ktere živali so škodljive?
4. Ktere rečí goré, ktere ne goré?
5. Imenuj obleko kmečkih ljudi!
6. Zapiši 20 moških osebnih imen iz zgodbe starega zakona!
7. Imenuj po kerstnem imenu in priimku svoje součence!
8. Imenuj nekaj živalskih lastnih imen!

9. Imenuj dele svetá!
10. Naštej vsa mesta, ki jih poznaš!
11. Povej, v katerih terjih in vaseh si že bil!
12. Ktere so imenitne svete goré?
13. Naštej nekaj vodá, ki jih poznaš!
14. Ispiši iz berila št. — vsa lastna imena!
15. Zapiši 5 občnih, 5 skupnih in 5 snovnih imen!
16. Imenuj več lepih lastnosti!
17. Zapiši nekaj djanskih imen!

Pri samostavniku se pazi na spol, število, sklon in na sklanjanje.

S p o l.

V o d i l a.

Osebe v družini so: oče, mati, sin, hči, ded, hlapec, dekla, pastir, péstunja . . .

Njega pomenjajo: oče, sin, ded, hlapec, pastir .

Njo pomenjajo: mati, hči, dekla, péstunja .

Je ne pomenja ne njega, ne nje, n. pr.; dete, jagnje.

Spol se kaže po pomenu in končaju.

Po pomenu so:

1. moškega spola imena, ktera pomenjajo njega, to je, imena moških oseb in samcev v živalstvu;

2. ženskega spola imena, ktera pomenjajo njo, to je, imena ženskih oseb in samic v živalstvu in skupna imena moških in ženskih oseb;

3. srednega spola imena mladih bitij, katerih spola še ne čislamo.

Po končaju so:

1. moškega spola samostavniki na soglasnik, zlasti na **j, c, g, h, k**, kateri imajo v rodivniku **a**, n. pr.: kraj, svinec, rog, mah, strok;

2. ženskega spola samostavniki na **a**, kateri imajo v rodivniku **e**, mnogozložni na **ast, est, ist, ost, ust, azen, ezen, ev** in tudi mnogo na **ad, al** in **el**, n. pr.: vera, oblast, obrest, korist, mladost, čeljust, prikazen, ljubezen, cerkev, zelenjad, žival, globel.

Ženskega spola so pa še drugi samostavniki, n. pr.: bil, bran, čast, četst, dlan, gaz, gnjat, gred, jablan, jed, jel, kal, klet, klop, kost, lakot, laž, luč, mast, méd (ruda), moč, nit, noč, os, ost, pamet, past, peč, ped, pesem, pest, plat, povodenj, praprot, rast, reč, senožet, skerb, slast, smet, snov, stran, strast, svest, ščet, verv, vest, vez, vigred, vlast, zel, zmes, žerd . . .

3. Srednjega spola so samostavniki na **e** ali **o**, n. pr.: tele, lice, vino, blago.

Beseda „pot“ je moškega ali ženskega, ali v množini tudi srednjega spola.

Samostavniki v množini so na **i** sploh moškega, na **e** ženskega in na **a** srednjega spola, n. pr.: senci, bukve, derva.

Ženskega spola na **i** so tudi nekteri n. pr.: cepí, duri, gosli . . .

Nektera imena so raznega spola in pomena, n. pr.: red, perst, reber ali rebro.

V a j e.

1. Zapiši osebe, ktere delajo za našo obleko, in razversti jih po spolu!

2. Zapiši več živali moškega in ženskega spola!
3. Naštej več orodja, in razversti ga po spolu!
4. Zapiši nekaj samostavnikov s končnikom **j**, nekaj s končnikom **c** in nekaj s končnikom **k**!
5. Imenuj samostavnike na **ast, est, ist, ost, ust, azen, ezen, ev, ad, al** in **el**!
6. Zapiši več samostavnikov s končnikom **e** in **o**!
7. Izpiši iz berila št. — vse moške, ženske in srednje samostavnike!

Š t e v i l o.

V o d i l a.

Pri cepljenji se potrebuje to-le orodje: nož, žaga, kladvo, dleto, zagojzda, trak . . .

Po dvoje temu orodju se pravi: noža, žagi, kladvi, dleti, zagojzdi, trakova . . .

Po mnogo temu orodju se pravi: noži, žage, kladva, dleta, zagojzde, trakovi . . .

Samostavniki po končnikih kažejo, koliko oseb ali reči pomenjajo, to je, samostavniki imajo število ali čislo.

Število je trojno: edino ali ednina, dvojno ali dvojina, množno ali množina.

Če govorimo od ene osebe ali reči, je samostavnik v edinem številu ali v ednini.

Če govorimo od dveh oseb ali reči, je samostavnik v dvojnem številu ali v dvojini.

Če govorimo od več oseb ali reči, je samostavnik v množnem številu ali v množini.

Nekteri samostavniki, ki kažejo reči z več deli, nimajo ednine, n. pr.: burkle, grablje, klešče, statve, niške, hlače, persi, pluča . . .

V a j e.

1. Zapiši reči, ki jih prodaja branjevka, in povej, v katerem številu so posamna imena!

2. Imenuj te-le samostavnike v dvojini in množini: jezik, pevec, golob, las, sin, leto, koló, seme, tele, riba, voda, nit, klop!

3. Izpiši iz berila št. — vse samostavnike, ki so v ednini, in imenuj jih v dvojini in množini; tiste pa, ki so v dvojini, imenuj v ednini in množini; tiste, ki so v množini, pa zapiši v ednini in dvojini!

S k l o n.

Vodila.

Oče so bolni. Bolečine ubogega očeta so hude. Mati strežejo očetu. Zdravnik zdravi očeta. Pri očetu čujemo. Z očetom bi vse zgubili.

Kdo je bolan?

Oče so bolni.

Koga ali čega bolečine so hude?

Bolečine ubogega očeta so hude.

Komu strežejo mati?

Mati strežejo očetu.

Koga zdravi zdravnik?

Zdravnik zdravi očeta.

Pri kom čujemo?

Pri očetu čujemo.

S kom bi vse zgubili?

Z očetom bi vse zgubili.

Pastirja naših sosedov delata gospodarjemā na pašnikih veliko škodo s svojima čedama.

Kdo dela škodo?

Pastirja delata škodo.

Koga ali čega pastirja delata škodo?

Pastirja naših sosedov delata škodo.

Kaj delata pastirja?

Pastirja delata škodo.

Komu delata pastirja škodo?

Pastirja delata gospodarjema škodo.

Kje delata pastirja škodo?

Pastirja delata na pašnikih škodo.

S čim delata pastirja škodo?

Pastirja delata s čedama škodo.

Tihe vode so globoke. Varuj se tihih voda! Ne zaupaj tihim vodam! Tihe vode pusti! V tihih vodah so tomuni. S tihimi vodami se ne šali!

Kaj je globoko?

Tihe vode so globoke.

Česa se varuj?

Tihih vodá se varuj!

Čemu ne zaupaj?

Tihim vodam ne zaupaj!

Kaj pusti?

Tihe vode pusti!

Kje so tomuni?

V tihih vodah so tomuni.

S čim se ne šali?

S tihimi vodami se ne šali!

Samostavniki se v vsakem številu navadno šestkrat preminjajo. Ta spremena se imenuje sklon.

Sklonov je torej šest:

1. sklon ali imenovavnik se stavi na vprašanje kdo ali kaj?
2. sklon ali rodivnik se stavi na vprašanje koga, čega ali česa?
3. sklon ali dajavnik se stavi na vprašanje komu ali čemu?

4. sklon ali toživnik se stavi na vprašanje koga ali kaj?
5. sklon ali mestnik se stavi na vprašanje kje ali pri kom?
6. sklon ali druživnik se stavi na vprašanje s kom ali s čim?

Nekdaj se je izgovarjal tudi zvavnik, kedar je kdo koga zval ali klical, n. pr.: brate! sine! striče! Pavle! Tine! Tone!

Mestnik in druživnik nista sama o sebi.

V katerem sklonu je samostavnik, se pozná po končniku, naj laglje pa po vprašanji.

Z vprašavnimi besedicami kdo? čega? komu? koga? s kom? se poprašuje po živih bitjih ali stvareh; z besedicami kaj? česa? čemu? s čim? pa se poprašuje po neživih stvareh; vprašanje kje? veljá za žive in nežive stvari.

V a j e.

1. Prepiši te-le izreke, in s številko zaznamnjaj samostavnike, v katerem sklonu je kateri: Strežek naznanja snežek. Slepec ne more slepca voditi. Lepe pesmi glas sega v deveto vas. Kar je ljubo očem, to je ljubo tudi ušesu. Sila kola lomi. V vsakem kraji lahko človek zadovoljno živi. S hudobnim človekom se ne pečaj! Mali lonček hitro skipí. Dobro orodje lajša delo. Hišni prag je naj višja planina. Vsaka noč ima svojo moč.

2. Odgovarjaj te-le vprašanja:

Kdo skerbí za te?

Kaj vidiš spomladi na vertu?

Koga ne moreš videti?

Česa se ogibaj?
 Komu se odkrivaš?
 K čemu privezuje voznik konja?
 Koga si videl v cerkvi?
 Kaj si videl v cerkvi?
 S kom hodiš v cerkev?
 S čim pišeš?

3. Izpiši iz berila št. — vse samostavnike, in zaznamuj jih s številko, v katerem sklonu je kateri!

Sklanjanje.

Vodila.

Ednina.

1.	<i>Imenovavnik.</i>	jelen,	kralj,	grad.
2.	<i>Rodivnik.</i>	jelena,	kralja,	gradú (á).
3.	<i>Dajavnik.</i>	jelenu,	kralju,	gradu.
4.	<i>Toživnik.</i>	jelena,	kralja,	grad (á).
5.	<i>Mestnik.</i>	pri jelenu,	pri kralju (i),	pri gradu.
6.	<i>Druživnik.</i>	z jelenom,	s kraljem,	z gradom.

Dvojina.

1.	jelena,	kralja,	gradova	ali grada.
2.	jelenov,	kraljev,	gradóv	ali gradí.
3.	jelenoma,	kraljema,	gradovoma	ali gradéma.
4.	jelena,	kralja,	gradova	ali grada.
5.	pri jelenih,	pri kraljih,	pri gradovih	ali gradéh.
6.	z jelenoma,	s kraljema,	z gradovoma	ali gradéma.

Množina.

1.	jeleni,	kralji,	gradovi	ali gradje.
2.	jelenov,	kraljev,	gradóv	ali gradi.
3.	jelenom,	kraljem,	gradovom	ali gradém.
4.	jelene,	kralje,	gradove	ali grade.
5.	pri jelenih,	pri kraljih,	pri gradovih	ali gradéh.
6.	z jeleni,	s kralji,	z gradovi	ali gradmi.

Imé pregibati po spolu, številu in po sklonih se pravi sklanjati.

Po zgledu „jelen“, „kralj“ in „grad“ pregibljejo se samostavniki moškega spola, in sicer tako, kakor „jelen“, samostavniki s širokim končnikom, tako, kakor „kralj“, samostavniki z ozkim končnikom, tako, kakor „grad“, pa samostavniki, ki imajo v rodivniku naglašen **ú** ali **á**.

Moška imena oseb in drugih živočih ali posebljenih stvari imajo v ednini toživnik enak rodivniku; toživnik neživočih stvari pa je enak imenovavniku, n. pr.: Lenuha dan straši. Svečan stegne dan.

Samostavniki s polglasnim **e** na koncu ga naj več izpahujejo ali izpuščajo po vseh sklonih, kedar dobivajo na koncu kak glasnik, n. pr.: pevec, pevca; Slovenec, Slovenca . . .

Dvozložni in mnogozložni samostavniki na **k** v množnem imenovavniku, zvavniku in mestniku pred **i**, včasih tudi pred **e** spreminjajo ta končnik v **c**, n. pr.: otrok, otroci.

Mnogozložni samostavniki na **ar**, **er**, **ir**, **or** in **ur** vstavljajo pri sklanji radi **j**, n. pr.: gospodar, gospodarja; topir, topirja; dihur, dihurja. Nekteri na **lj** pa radi prijemljejo **n**, n. pr.: apostelj, aposteljna.

Ednina.

1. <i>Imenovavnik.</i>	riba,	nit,	gos.
2. <i>Rodivnik.</i>	ribe,	niti,	gosi.
3. <i>Dajavnik.</i>	ribi,	niti,	gosi.
4. <i>Toživnik.</i>	ribo,	nit,	gos.
5. <i>Mestnik.</i>	pri ribi,	pri niti,	pri gosi.
6. <i>Druživnik.</i>	z ribo,	z nitjo,	z gosjo.

Dvojina.

1.	ribi,	nití,	gosí.
2.	rib,	nití,	gosi.
3.	ribama,	nitima,	goséma.
4.	ribi,	nití,	gosí.
5.	pri ribah,	pri nitih,	pri goséh.
6.	z ribama,	z nitima,	z goséma.

Množina.

1.	ribe,	nití,	gosí.
2.	rib,	nití,	gosi.
3.	ribam,	nitim,	gosém.
4.	ribe,	nití,	gosí.
5.	pri ribah,	pri nitih,	pri goséh.
6.	z ribami,	z nitimi,	z gosmi.

Po zgledu „riba“, „nit“ in „gos“ se pregibljejo samostavniki ženskega spola, in sicer tako, kakor „riba“, samostavniki na **a**, tako, kakor „nit“ in „gos“, pa samostavniki na soglasnik, ki dobivajo v rodivniku nenaglašen ali naglašen **i**.

Tudi ženski samostavniki polglasni **e** na koncu radi izpahujejo, n. pr.: cerkev, cerkve; redkev, redkve.

Ako se v rodivniku v dvojini ali množini nabere preveč soglasnikov, vstavlja se med nje polglasni **e**, n. pr.: sestre, sester.

Ednina.

1.	<i>Imenovavnik.</i>	leto,	polje,	pleme.
2.	<i>Rodivnik.</i>	leta,	polja,	plemena.
3.	<i>Dajavnik.</i>	letu,	polju,	plemenu.
4.	<i>Toživnik.</i>	leto,	polje,	pleme.
5.	<i>Mestnik.</i>	v letu,	v polju (i),	v plemenu (i).
6.	<i>Druživnik.</i>	z letom,	s poljem,	s plemenom.

Dvojina.

1. leti,	polji,	plemeni.
2. let,	polj,	plemen.
3. letoma,	poljema,	plemenoma.
4. leti,	polji,	plemeni.
5. v letih,	v poljih,	v plemenih.
6. z letoma,	s poljema,	s plemenoma.

Množina.

1. leta,	polja,	plemena.
2. let,	polj,	plemen.
3. letom,	poljem,	plemenom.
4. leta,	polja,	plemena.
5. v letih,	v poljih,	v plemenih.
6. z leti (mi),	s polji,	s plemeni.

Po zgledu „leto“, „polje“ in „pleme“ pregibljejo se samostavniki srednjega spola, in sicer tako, kakor „leto“, samostavniki s širokim končnikom na **o**, tako, kakor „polje“, samostavniki z ozkim končnikom na **e**, tako, kakor „pleme“, pa samostavniki, ki v sklanji prijemljejo množnik **n**, **t**, **s**, n. pr.: brême, bremena; tele, teleta; kolo, kolesa.

Tudi pri samostavnikih srednjega spola se v rodivniku množnega števila zavoljo lepoglasja včasih vstavlja polglasni **e**, pred **j** pa **i**, n. pr.: okna, oken; bitja, bitij.

Nekteri samostavniki se sklanjajo po svoje, to je, nepravilno.

„Dan“ se tako-le pregiblje:

Ednina.

1.	<i>Imenovavnik.</i>	dan,
2.	<i>Rodivnik.</i>	dne, dneva;
3.	<i>Dajavnik.</i>	dnu, dnevu;
4.	<i>Toživnik.</i>	dan,
5.	<i>Mestnik.</i>	pri dne, dnevu (i);
6.	<i>Druživnik.</i>	z dnem, dnevom;

Dvojina.

Množina.

1.	dni, dneva;	dni, dnevi, dnovi.
2.	dni, dnov;	dni, dnov.
3.	dnema, dnevoma;	dnema, dnevoma.
4.	dni, dneva;	dneve, dnove.
5.	pri dneh, dnevih, dnovih;	pri dneh, dnevih, dnovih.
6.	z dnema, dnevoma;	z dnemi, dnevi, dnovi.

„Gospá“ se tako-le pregiblje:

Ednina.

Dvojina.

Množina.

1.	gospá,	gospé,	gospé.
2.	gospé,	gospéj, gospá;	gospéj, gospá.
3.	gospelj,	gospéma,	gospém.
4.	gospó,	gospé,	gospé.
5.	pri gospéj,	pri gospéh,	pri gospéh.
6.	z gospó,	z gospéma,	z gospémi.

„Mati“ in „hči“ sklanjate se s prirastkom **er**; v dvojini in množini pregibljete se po zgledu „riba“, „hči“ pa tudi po zgledu „nit“. V ednini pa se tako-le pregibljete:

1.	mati,	hči.
2.	matere,	hčere.
3.	materi,	hčeri.
4.	mater.	hčer.
5.	pri materi,	pri hčeri.
6.	z materjo,	z hčerjo.

„Kri“, „okó“, „tla“ se tako - le pregibljejo :

1. kri,	očí,	tla.
2. kerví,	očí,	tál, tla.
3. kervi,	očém,	tlam, tlem.
4. kri, kerv,	očí,	tla.
5. v kervi,	v očéh,	v tleh.
6. s kervjó,	z očmí,	s tlami, tlemi.

Lastna imena se navadno tako sklanjajo, kakor drugi samostavniki, n. pr.: Vodnik, Vodnika; Sava, Save.

Nektera lastna imena človekov dobivajo tudi prirastek, n. pr.: Jože, Jožeta, Jožetu . . .

V a j e.

1. Sklanjaj po vseh sklonih v ednini, v dvojini in množini te-le samostavnike: jezik, jež, kert, pes, slon; konj, polž, komár, beseda, megla, planina, dekla, pomlad, stvar, miš, kokoš, zver; blagó, blato, korito, naklo, poréslo, serce, dete, revše, bréme, séme, vréme.

2. Poišči v berilu št. — vse samostavnike, in sklanjaj jih po vseh sklonih in številih!

3. Imenuj nekaj samostavnikov, ki se pregibljejo po zgledu »jelen«, nekaj, ki se pregibljejo po zgledu »kralj«, in nekaj, ki se pregibljejo po zgledu »grad«.

4. Zapiši več samostavnikov, ki se sklanjajo po zgledu »riba«, več, ki se sklanjajo po zgledu »nit«, več, ki se sklanjajo po zgledu »gos«.

5. Naštej več samostavnikov, ki se pregibljejo tako, kakor »leto«, »polje«, »pléme«!

6. Odgovarjaj te-la vprašanja: Pregovor pravi: »Vsaki delavec ima svoje plačilo«. Kdo ima svoje plačilo? Kaj ima vsaki delavec? — »Iz sadú se drevo spozná«.

Iz česa se drevó spozná? Kaj se iz sadú spozná? — »Pri hudobnem človeku gre vse na smeh«. Pri kom gre vse na smeh? — »Življenja dnevi so kratki«. Česa dnevi so kratki? — »Resnica očí kolje«. Kaj očí kolje? Kaj resnica kolje? — »Z gospôdo ni dobro češenj zobati«. S kom ni dobro češenj zobati. (To naj se tudi odgovarja po raznih številih.)

7. Pregibaj po vseh sklonih imena: Marko, Terdina, Draždane, Žverčè, Trebno, Sostro, Velesovo, Bistrica, Kokra!

Z a i m e k.

V o d i l a.

Janez bere, Jože piše, Tine šteje. — Janez, kaj delaš? Jaz berem. Jože, kaj delaš ti? Jaz pišem. Tine, kaj pa ti delaš? Jaz štejem. Od koga govoré te osebe? Te osebe govoré same od sebe.

Besedica »jaz« je na mestu samostavnega imena.

Če osebe ena k drugi govoré, pravijo: Ti bereš, ti pišeš, ti šteješ.

Če pa kdo drugi od njih govori, pravi: On bere, on piše, on šteje.

Besedo, ktero stavimo za imé ali na mesto imena, imenuje se zaimék ali zaimé.

Iména »Janez«, »Jože«, »Tine« pomenjajo osebe, in besedice, ki jih namestujejo so tedaj osební zaimki.

Osební zaimki so:

jaz za tega, ki govori ali za prvo osebo;
ti za tega, s katerim govorimo ali za drugo osebo;

on, ona, ono za tega ali za to, od kterega ali o kterem govorimo ali za tretjo osebo.

Osebni zaimki se tudi sklanjajo, in dobivajo prirastek **b** ali **n**, tako - le:

Perva oseba.**Druga oseba.**

Ednina.

1. <i>Imenovavnik.</i>	jaz (jest),	ti.
2. <i>Rodivnik.</i>	mene, me;	tebe, te.
3. <i>Dajavnik.</i>	meni, mi;	tebi, ti.
4. <i>Toživnik.</i>	mene, me;	tebe, te.
5. <i>Mestnik.</i>	pri meni,	pri tebi.
6. <i>Druživnik.</i>	z menoj (meno, manó),	s teboj (tebo tabó).

Za moški spol. Za ženski
in srednji spol:

Za moški spol. Za ženski
in srednji spol:

Dvojina.

1. midva, medvé;	vidva, vedvé.
2. naju (naji),	vaju (vaji).
3. nama,	vama.
4. naji (naju),	vaji (vaju).
5. pri naju (nama, nas),	pri vaju (vama, vas).
6. z nama,	z vama.

Za moški spol. Za ženski
in srednji spol:

Za moški spol. Za ženski
in srednji spol:

Množina.

1. mi, mé;	vi, vé.
2. nas,	vas.
3. nam,	vam.
4. nas,	vas.
5. pri nas,	pri vas.
6. z nami.	z vami.

Tretja oseba.

Za moški spol.

Za ženski spol.

Za srednji spol.

Ednina.

1. on,	ona,	ono,
2. njega, ga;	nje, je;	njega, ga.
3. njemu, mu;	nji, ji, njej, jej;	njemu, mu.
4. njega, ga;	njo, jo;	njega, ga, je.
5. pri njem;	pri nji, njej;	pri njem.
6. z njim,	z njo,	z njim.

Za moški spol.

Za ženski spol.

Za srednji spol.

Dvojina.

1. ona,	oni, oné;	oni, oné.
2. nju, ju;	nju, ju;	nju, ju.
3. njima, jima;	njima, jima;	njima, jima.
4. nji, ji (nju, ju);	nji, ji, ju;	nji, ji, ju.
5. pri njih, njima, nju;	pri njih, njima, nju;	pri njih, njima, nju.
6. z njima,	z njima,	z njima.

Množina.

1. oni,	one,	ona, oné.
2. njih, jih;	njih, jih;	njih, jih.
3. njim, jim;	njim, jim;	njim, jim.
4. nje, je, njih, jih;	nje, je, njih, jih;	nje, je, njih, jih.
5. pri njih,	pri njih,	pri njih.
6. z njimi,	z njimi,	z njimi.

Svojivni zaimki.

Moj nožič, tvoj čertalnik in njegov svinčnik je na mizi.

Besede »moj«, »tvoj«, »njegov« kažejo, čegav nožič, čegav čertalnik in čegav svinčnik je na mizi.

Te besede so na mestu imena ali stojé za imena, tedaj so tudi zaimki in sicer svojivni zaimki, ker kažejo, čegava je oseba ali stvar, o kateri se govori.

Taki so: moj, moja, moje; najin, najina, najino; naš, naša, naše; tvoj, tvoja, tvoje; vajin, vajina, vajino; vaš, vaša, vaše; njegov, njegova, njegovo; njen, njena, njeno; njun, njuna, njuno; njihov, njihova, njihovo, onegov; svoj, svoja, svoje; čegav, čegava, čegavo.

Kazavni zaimki.

Ta mož je premožen; uni je ubožen. Tista je moja; una-le je tvoja knjiga.

Besedici »ta« in »uni« kažete na možá, »tista« in »unã-le« pa na knjigo.

Zaimki, kateri kažejo na osebo ali reč, o kateri se kaj govori, so kazavni zaimki. Ti so: ta, ta-le; to, to-le; le-tá, le-tó; uni, uni-le; una, una-le; uno, uno-le; tisti, tista, tisto ali taisto; tak, taka, tako, takošen, tolik, tolikér . . .

„Ta“ se tako-le sklanja:

Za moški spol.

Za ženski spol.

Za srednji spol.

Ednina.

1. ta,	ta,	to.
2. tega,	te,	tega.
3. temu,	ti, tej;	temu.
4. tega, ta;	to,	to.
5. pri tem,	pri tej,	pri tem.
6. s tém,	s to,	s tém.

Za moški spol.	Za ženski spol.	Za srednji spol.
Dvojina.		
1. ta,	te,	te.
2. teh,	teh,	teh.
3. tema,	tema,	tema.
4. ta,	té,	te.
5. pri teh,	pri teh,	pri teh.
6. s tema,	s tema,	s tema.
Množina.		
1. ti,	te,	ta, te.
2. teh,	teh,	teh.
3. tem,	tem,	tem.
4. té,	té,	ta, te.
5. pri teh,	pri teh,	pri teh.
6. s temi,	s temi,	s temi.

Vprašavni zaimki.

Kdo dela na polju? kaj dela na polju?

»Kdo« vprašuje po osebah, »kaj« vprašuje po rečeh.

Zaimki, ki vprašujejo po osebah ali rečeh, so vprašavni zaimki. Ti so: kdo, kaj; kateri, ktera, ktero ali koji, koja, koje; čegav, čegava, čegavo; kak, kakov ali kakošen, kakošna, kakošno; kolik, kolika, koliko, koliker . . .

„Kdo“ in „kaj“ se tako - le pregibljeta:

1. <i>Imenovavnik.</i>	kdo, kaj.
2. <i>Rodivnik.</i>	koga, čega, česa.
3. <i>Dajavnik.</i>	komu, čemu.
4. <i>Toživnik.</i>	koga, kaj.
5. <i>Mestnik.</i>	pri kom, čem.
6. <i>Druživnik.</i>	s kom, čim.

Oziravni zaimki.

Pregovor pravi: »Kdor kupuje, česar ne potrebuje, kmali prodaja, česar potrebuje«.

»Kdor« se ozira na osebo, »česar« pa na reč, o kateri se govori.

Zaimki, ki se ozirajo na osebo ali reč, o kateri se govori, so oziravni ali nanašavni zaimki. Ti so: kdor, kar; kateri, ktera, ktero ali koji, koja, koje ali ki; kakoršen, kakoršna, kakoršno, kolik, kolika, koliko . . .

„Kdor“ in „kar“ se tako-le sklanja:

1. <i>Imenovavnik.</i>	kdor,	kar,
2. <i>Rodivnik.</i>	kogar, čegar;	česar,
3. <i>Dajavnik.</i>	komur,	čemur,
4. <i>Toživnik.</i>	kogar,	kar,
5. <i>Mestnik.</i>	pri komur,	pri čemur,
6. <i>Druživnik.</i>	s komur,	s čimur.

Marsikdo misli, da dovolj vé, pa nihče ne vé vsega.

Te besedi kažete na osebo in reč, ki je ne imenujemo.

Zaimki, ki kažejo na kako osebo ali reč, ktere ne imenujemo, so nedoločni zaimki. Ti so: kdo, nekdo, nikdo, nihče, malokdo, marsikdo, vsakdo, kaj, nekaj, nič; kateri, kak, nekteri, marsikteri, marsikak, vsak, vsakteri, raznoteri, ves, vsa, vse . . .

„Nič“ se nekterikrat tako-le pregiblje:

1. <i>Imenovavnik.</i>	nič,
2. <i>Rodivnik.</i>	ničesa, ničesar.
3. <i>Dajavnik.</i>	ničemu, ničemur.
4. <i>Toživnik.</i>	nič.
5. <i>Mestnik.</i>	pri ničemur.
6. <i>Druživnik.</i>	z ničemur.

„Ves“, „vsa“, „vse“ se tako-le sklanja:

Za moški spol.   Za ženski spol.   Za srednji spol.

Ednina.

1. <i>Imenovavnik.</i>	ves,	vsa,	vse.
2. <i>Rodivnik.</i>	vsega,	vse,	vsega.
3. <i>Dajavnik.</i>	vsemu,	vsi, vsej;	vsemu.
4. <i>Toživnik.</i>	vsega, ves;	vso,	vse.
5. <i>Mestnik.</i>	pri vsem,	pri vsi, vsej;	pri vsem.
6. <i>Druživnik.</i>	z vsim,	z vsô,	z vsim.

Množina.

1. vsi,	vse,	vsa, vse.
2. vseh,	vseh,	vseh.
3. vsem,	vsem,	vsem.
4. vse,	vse,	vsa, vse.
5. pri vseh,	pri vseh,	pri vseh.
6. z vsemi,	z vsemi,	z vsemi.

Zaimki so tedaj 1) osebni, 2) svojivni, 3) kazavni, 4) vprašavni, 5) oziravni, 6) nedoločni.

V a j e.

1. Povej besedo »moliti« v prvi, drugi in tretji osebi, v ednini, dvojini in množini za moški in ženski spol, naj pred z zaimkom, potem pa še brez zaimka!

2. Povej to v dvojini in množini: On me ima rad, mi vse zaupa, me nikoli ne žali, je rad pri meni in rad z menoj hodi.

3. Povej to, v dvojini in množini za moški in ženski spol: Ti si moj sosed, k tebi rad pridem, te kaj prosim, pri tebi sem domač, s teboj se rad pomenkvam.

4. Povej to v dvojini in množini: Ta mož in ta žena me večkrat srečata. Beseda tega moža in te žene mi serce gane. Temu možu in tej ženi verjamem. Tega moža in to ženo spoštujem. Pri tem možu in pri tej ženi sem že veliko lepega slišal. S tem možem in s to ženo se rad pogovarjam.

5. Prašaj po osebah in rečeh: Mizar dela mize, stole in omare. Mizarju dajemo popravljati mize, stole in omare. Na polju vidim kmetovalca, oralo in brano. Pri učitelju se učim. S peresom pišem, s svinčnikom risam.

6. Postavi tù namesto čertic primerne zaimke:

Ljubi prijatelj!

Že tri dni boleham, in ne morem v šolo. — součenci bodo — prihiteli. Prosim —, pridi jutri k meni, in prinesi — spisni zvezek —, in povej —, kaj so — učitelj med tem časom učili. Lepo pozdravljam —, in se priporočam tudi — staršem. Vedno —

— zvesti prijatelj.

7. Postavi tù namesto čertic primerne vprašavne zaimke:

— je vse vstvaril?

— razsvetljuje našo zemljo?

— so naj imenitnejše stvari božje?

— hvala ni lepa?

— slama ne dá zerna?

8. Poišči v berilu št. — vse oziravne in potem vse nedoločne zaimke!

Pridevnik.

Vodila.

Gospodov vert je lep; pravimo mu lepi vert. Srenjska drevesnica je velika; pravimo ji velika drevesnica. Sosedovo polje je rodovitno; pravimo mu dobro polje.

Besede »gospodov«, »lep«, »lepi«, »srenjska«, »velika«, »sosedovo«, »rodovitno«, »dobro« kažejo, čegav in kakošen je vert; čegava in kakošna je drevesnica, čegavo in kakošno je polje.

Besede, ktere kažejo, čegava ali kakošna je kaka oseba ali reč, imenujejo se pridevniki ali prilogi, ker jih imenom pridevljemo ali prilagamo, da jih bolj na tanko določujemo.

Sklanjanje.

Pridevniki se tudi sklanjajo, in sicer po tem - le sklanjalu:

Za moški spol.   Za ženski spol.   Za srednji spol.

Ednina.

1. <i>Imenovavnik.</i>	lep, lepi;	lepa,	lepo.
2. <i>Rodivnik.</i>	lepega,	lepe,	lepega.
3. <i>Dajavnik.</i>	lepemu,	lepi, lepej;	lepemu.
4. <i>Toživnik.</i>	lepega,	lepo,	lepo.
5. <i>Mestnik.</i>	pri lepem,	pri lepi, lepej;	pri lepem.
6. <i>Druživnik.</i>	z lepim,	z lepo,	z lepim.

Dvojina.

1. lepa,	lepi, lepe;	lepi, lepe.
2. lepih,	lepih,	lepih.
3. lepima,	lepima,	lepima.
4. lepa,	lepi, lepe;	lepi, lepe.
5. pri lepih,	pri lepih,	pri lepih.
6. z lepima,	z lepima,	z lepima.

Množina.

1. lepi,	lepe,	lepa, lepe.
2. lepih,	lepih,	lepih.
3. lepim,	lepim,	lepim.
4. lepe,	lepe,	lepa, lepe.
5. pri lepih,	pri lepih,	pri lepih.
6. z lepimi,	z lepimi,	z lepimi.

Stopnjevanje.

Kamen je terd, železo je terše, demant je naj terši. Naša hiša je visoka, vaša je visokejša, una pa je naj visokejša. Hrast je lepo drevo; breza je lepše drevo; lipa je naj lepše drevo.

Pridevniki »terd«, »terši«, »naj terši«, »visoka«, »visokejša«, »naj visokejša«, »lepo«, »lepše«, »naj lepše« kažejo, kakošne so reči v primeri.

Ti pridevniki ne naznanjajo samo lastnosti, temuč tudi v kakšni meri so te lastnosti.

Če se pridevnik tako spreminja, da zraven lastnosti tudi pové, v kateri meri se te lastnosti kaki osebi ali reči prilagajo, pravimo, da se pridevnik stopnjuje ali stopnjeva.

Pridevnik se stopnjuje po treh stopnjah.

Perva ali nasebna stopnja kaže lastnost kake osebe ali reči brez primerjave z drugo, n. pr.: ljubi oče, mila mati, ljubeznjivo dete.

Druga ali primerjavna stopnja kaže lastnost kaki osebi ali reči v večji ali manjši meri kot drugi, n. pr.: ljubši oče, milša (mileja) mati, ljubeznjivše dete.

Ta stopnja se obrazi, če se pridevnikovemu deblu pridene

za moški spol	ši ali ji ,
za ženski spol	ša ali ja ,
za srednji spol	še ali je .

Tretja ali presežna stopnja kaže lastnost kaki osebi ali reči v naj viši ali naj nižji meri, n. pr.: naj ljubši oče, naj milša mati, naj ljubeznjivše dete.

Ta stopnja se obrazi 1) če se pred drugo stopnjo postavi besedica „naj“; 2) če se pred

nestopnjevani pridevnik postavi: zeló, kaj, kar, močno, jako, silo, silno, neznano, prav . . . 3) če se sestavi s pridevnikom: pre-, spre-, vse- ali vsega- . . . 4) če se pridevnik dvakrat zaporedoma postavi.

Nekteri pridevniki se po svoje stopnjujejo, n. pr.:

velik, veči, naj veči;
majhen, manjši, naj manjši;
dober, boljši, naj boljši;
dolga, daljši, naj daljši.

Veliko pridevnikov pa se ne stopnjuje zato, ker že sami na sebi kažejo posebno mero, n. pr.: mertev, lesen, železen, srebern, zlat, materin, očetov . . .

Stopnjevani pridevniki sklanjajo se, kakor nestopnjevani po vseh sklonih in številih.

V a j e.

1. Povej, kakošne so te-le živali: konj, vol, osel, ovca, prešič, pes, petelin, golob, gos, sraka, krokar, kos, lisica, lev, močerad, čebela, osa, komár, gad.

2. Zapiši, kakošne so te-le rastline: lipa, hrast, breza, jelka, proso, koruza, buča, kumara, lilija, vijolica, šmarnica, zvonček, tern.

3. Povej kaj od teh le rudnin: baker, brusnik, kápnik, cinober, krêmen, kreda, železo, srebro, zlato, žeplo.

4. Ktere iz med teh le reči so lesene, kamnitne, železne, jeklene, svinčene, bakrene, sreberne, zlate, steklaste, platnene, usnjate, lončene: klop, okrožnik, veriga, krogla, sekira, cekin ali zlat, cokla, pila, kotel, srajca, rokovica, ruta, vilice, žlica, škarje, čevlji, perstan, toljar, peča, kozarec, skleda, naklo, steber, mlinski kamen, šivanka, verv, verč, sedlo, klešče, rjuha.

5. Povej, čegav stol ima tri noge? čegav blagoslov hiše zida? čegavo okó vse vidi?

6. Primerjaj: Boga in kralja, cerkev in hišo, zlato in srebro, svilo in volno, cesto in stezo, verv in nit, železo in jeklo, solnce in luno, solčno svetlobo in druge svetlobe, železo in svinec, vrabca in vrano, lakoto in kuharico, kruh in drugo hrano.

6. Stopnjuj te le pridevnike: blaga duša, čista vest, berzi konj, prost človek, krehek mož, pogumen mladeneč, imeniten gospod, mili dom, slaba tovaršija, cenó blagó, mlado drevesce, drag prijatelj, hud pes, tanka nit, visoko drevó, globoka voda, široka cesta, nizek hribec, kratka srajca, cveteče lice.

8. Sostavi te le pridevnike s primernimi prednicami v presežni stopnji: — serčen, — drag, — učen, — mogočen, — veden, velik, — lep, — moder, — širen, — derzen.

9. Kakošnemu konju ne gledaj na zobe?

Kakošen rep ima denar?

Kakošna vrata prebije denar?

Kakošna srajca je navada?

Kakošna misel je pol zdravja?

Kakošno drevo se lahko pripoguje?

Čegave oči živini naj bolj kladejo?

Kakošna kola cvilijo?

Kakošno blago ne tekne?

Med kakošnimi sosedi je dobro živeti?

Po kakošni tovaršiji rada glava bolí?

Kakošna beseda serd utolaži?

Kakošnemu trebuhu še bel kruh ni všeč?

Kakošnega človeka ne prašaj za pot, in kakošnega ne za svèt?

Kakošno jabelko samo pade z drevesa?

Kakošna voda globoko dére?

10. Poišči in zapiši v berilu št. — vse znanivne in svojivne pridevnike, in povej, v kateri stopnji naznanjajo lastnosti in v katerem sklonu se vežejo z imeni!

Š t e v n i k.

Vodila.

V neki šoli je petdeset učencev; sedé v desetih klopeh, po pet v eni klopi. V prvi, drugi in tretji klopi so manjši učenci, v četrti, peti, šesti in sedmi klopi so večji učenci; v osmi, deveti in deseti klopi so pa naj večji učenci. Na sosedovem vertu rastejo petere cvetice: bele, modre, rdeče, rumene in pisane. V nedeljo grem dvakrat v cerkev. K drugi maši pride veliko ljudi. O shodu je pred cerkvijo velika množica. Bog dobrote stoterno povračuje.

Besede »petdeset«, »desetih«, »pet«, »eni«, »prvi«, »drugi«, »tretji«, »četrti«, »peti«, »šesti«, »sedmi«, »osmi«, »deveti«, »deseti«, »petere«, »dvakrat«, »drugi«, »veliko«, »množica«, »stoterno« kažejo, o koliko osebah ali rečeh se govori.

Besede, ktere naznanjajo število oseb ali reči, imenujejo se števniki ali brojniki.

Števniki so določni in nedoločni.

Določni števniki kažejo na tanko, o koliko osebah in rečeh se govori; nedoločni pa naznanjajo samo večjo ali manjšo množico oseb ali reči.

Določni števniki so: glavni, verstivni, ločivni, množivni, delivni, druživni, ponavljavni in samostavni.

Glavni števniki kažejo, koliko je oseb ali reči, n. pr.: eden, dva, tri, štiri, pet, sto, tisuč (jezer), milijon . . .

„Eden“ ali „en“ se sklanja kakor pridevnik; „dva“ in „oba“ pa se tako-le sklanjata:

Za moški spol.

Za ženski in srednji spol.

1. <i>Imenovavnik.</i>	dva, oba;	dvé, obé.
2. <i>Rodivnik.</i>	dveh, obeh;	dveh, obéh.
3. <i>Dajavnik.</i>	dvema, obema;	dvema, obéma.
4. <i>Toživnik.</i>	dva, oba;	dve, obé.
5. <i>Mestnik.</i>	pri dveh, obeh;	pri dveh, obéh.
6. <i>Druživnik.</i>	z dvema, obema;	z dvema, obéma.

„Tri“ in „štiri“ se v množini tako - le sklanja :

Za moški spol.

Za ženski in srednji spol.

1. trije, štirje;	tri, štiri.
2. treh, štirih;	treh, štirih.
3. trem, štirim;	trem, štirim.
4. tri, štiri;	tri, štiri.
5. pri treh, štirih;	pri treh, štirih.
6. s tremi, štirimi;	s tremi, štirimi.

„Pet“ se tako - le pregiblje:

1. pet,
2. petih,
3. petim, petró;
4. pet,
5. pri petih,
6. s petimi, petrómi.

Tako se pregibljejo vsi števniki od „pet“ naprej; samo sto in tisuč se navadno ne pregiblje.

Verstivni števniki kažejo versto, v kateri je kaka oseba ali reč, ter odgovarjajo na vprašanje: koliki, kolika, koliko? n. pr.: prvi, drugi, tretji, četerti, peti . . .

Verstivni števniki se sklanjajo, kakor pridevniki.

Ločivni števniki odgovarjajo na vprašanja: koliker, kolikera, kolikero? n. pr.: edin, dvoji, oboji, troji, čvetéri, petéri . . .

Ločivni števniki se tudi sklanjajo, kakor pridevniki.

Množivni števniki kažejo, kolikeren, kolikerna, kolikerno je kaj, n. pr.: dvojen, obojen, trojen, čveteren ali dvojnati, obojnati, trojnati, čveternati . . .

Množivni števniki se sklanjajo, kakor pridevniki.

Delivni števniki kažejo, po koliko je oseb ali reči, n. pr.: po eden, po dva, po enega, po dvoje . . .

Druživni števniki kažejo, koliko oseb ali reči je v družini, n. pr.: sam, samoedin, samodrug . . .

Pregibljejo se tako, kakor pridevniki.

Ponavljavni števniki odgovarjajo na vprašanje kolikrat? n. pr.: enkrat, dvakrat, velikrat, mnogokrat, prvič, drugič, pervikrat, prvo pot, drugo pot . . .

Samostavni števniki obrazijo se iz pridevnih števnikov, n. pr.: samka ali samica, dvojka, trojka, dvojica, trojica, pol, polovica, tretjina, dvojača, petica, petak, desetak, stotak, desetnik, stotnik, dvojček . . .

Nedoločni števniki so samostavniki in pridevniki, n. pr.: sila, množica, truma, trop, mnogi, mnogoteri, malo, dosti, veliko, več, manj, preveč, premalo, precej, obilo . . .

V a j e.

1. Zapiši te le številke s čerkami: V panji je 15 do 20 tisuč čebel. Čmerljev je 100 do 200 vkup. Muha ima 6, pajk pa 8 nog.

2. Zapiši s čerkami, koliko mesecev ima eno leto, kako se imenuje prvi, kako drugi, tretji, četerti, peti, šesti, sedmi, osmi, deveti, deseti, enajsti, dvanajsti mesec, — koliki del enega leta je en mesec, koliki del enega tedna je en dan!

3. Povej in zapiši, s kolikimi zvonovi je delapust zvonilo, s kolikimi persti deržiš pero, s kolikerimi peresi pišemo!

4. Odgovori: Kolikerne hvale so otroci dolžni svojim staršem in učiteljem? Po koliko učencev sedí v eni klopi? Po koliko drevesec je v drevesnici v eni versti vsajenih? Po koliko mladih izvalé razne tice?

5. Povej, kolikrat en teden greš v šolo, kolikrat na dan moliš, kolikrat ješ!

6. Zapiši imena vseh posamesnih številk do 50!

7. Zapiši imena teh-le drobcev: $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{2}{5}$, $\frac{1}{6}$, $\frac{3}{7}$, $\frac{5}{8}$, $\frac{1}{9}$, $\frac{3}{10}$!

8. Zapiši imena vseh kovanih in papirnatih denarjev?

9. Postavi tù na mesto čertic primerne števnike:

Verjemo v — Boga. Imamo — oči in ušesi, pa le — usta. Noe je imel — sinove. Žabe imajo — nog. Ne žali — človeka! Človek ima — počutkov. V vročih krajih je — hudih zverin; pri nas je teh le —. Letos štejemo — leto v — stoletji. — goldinarja je pet in dvajset krajcarjev. Nebeno drevo ne pade na — mahljej. Zemlja preživlja — stvari. Pravični greší vsaki dan —. Pregovor pravi: »Brez — človeka bo lahko semenj«. — igravcev še — petelina ne redí«. — psov sné volka«. »Do — gre rado«. »V mlinu se — pové«. »Lažnik — zine, — laže«. »Pridna gospodinja — vogle podpira«. »Hitro začeto je — prijetó«. »Hitro pomagano je po —

pomagano«. »— krivičen krajcar — pravičnih sné«.
 »Krotkih ovec gre — v hlevec«. »Z — roko daje; z
 — pa jemlje«. »— ljudje — vedo«.

10. Poišči v berilu št. — vse števniké, in od vsakega povej, h kateri versti se šteje!

G l a g o l.

V o d i l a.

Kôsec kosí. Perica père. Drevó cvetè. Kaj je s travo? Kaj je s perilom? Kaj je z drevesom?

Trava je pokošèna. Perilo je oprano. Drevó je razcveteno.

Besede »kosí«, »père«, »cvetè«, »pokošèno«, »oprano«, »razcveteno« dopovedujejo, kaj osebe ali rečí delajo, ali v katerem stanu je ktera.

Beseda, ki dopoveduje, kaj oseba ali stvar dela ali terpí, ali v katerem stanu je ktera, imenuje se glagol.

Koga spoštuješ? Kaj greje zemljo? Spoštujem starše. Solnce grejo zemljo.

Glagol »spoštujem« prehaja od tebe na starše, glagol »greje« pa od solnca na zemljo.

Glagol, kateri kaže tako djanje, ki prehaja na kako drugo osebo ali stvar, je prehajavni glagol.

Tisti glagol pa, ki kaže tako djanje, ki ne prehaja na kako drugo osebo ali stvar, je neprehajavni glagol, n. pr.: Deček skače. Solnce sije.

O hudi uri se bliska, germí in treska.

To dela neka moč, tretja oseba, ki se ne imenuje.

Glagoli, ki se rabijo samo v tretji edinji osebi, so brezosebni glagoli.

Vozim se. Bojiš se. Varuje se.

Jaz se vozim. Ti se bojiš. On se varuje.

Djanje »vozim se«, »bojim se«, »varujem se« povrača se na osebo, ktera kaj dela ali kaj terpi.

Glagoli, ki naznanjajo kako povračno djanje, so povračavni glagoli, in imajo naj večkrat pri sebi povračavni zaimek „se“.

Dodelam. Usedem se. Slečem se. Uležem se.

Djanje, ki ga naznanjajo glagoli, »dodelam«, »usedem«, »slečem«, »uležem« se ravno zverši ali dokonča.

Glagoli, ki naznanjajo doveršenje ali konec kakega djanja ali stanja, so doveršni glagoli.

Delam. Sédam. Slačiš se. Ulegaš se.

Djanje, ki ga naznanjajo glagoli »delam«, »sédam«, »slačim«, »ulegam«, terpi več časa.

Glagoli, ki naznanjajo terpeče djanje ali stanje, so nedoveršni glagoli.

Glagoli so tedaj prehajavni, neprehajavni brezosebni, povračavni, doveršni in nedoveršni.

Pišem, pišeš, piše; piševa, pišeta, pišeta; pišemo, pišete, pišejo.

Glagol se spreminja ali sprega po osebah in številih.

Sedaj govorite, pišete.

To djanje se godí ravno sedaj; ti glagoli so v sedanjem času.

Sedanji čas ali sedanjik naznanja to, kar se sedaj godí.

Jutri bodete številili in brali.

To djanje se bo še le godilo; ti glagoli so v prihodnjem času.

Prihodnji čas ali prihodnjik naznanja to, kar se bo še le godilo.

Včeraj ste pobirali in nosili.

To djanje se je že zgodilo; ta glagola sta v preteklem času.

Pretekli čas naznanja to, kar se je že zgodilo.

Kakor so vam bili starši naročili, tako ste storili.

Eno djanje se je zgodilo pred, potem še le drugo; uni glagol je v predpreteklem času.

Predpretekli čas naznanja, da se je kaj že pred zgodilo, potem še le drugo.

Glagol se spreminja ali sprega po časih, in sicer po sedanjem, prihodnjem, preteklem in predpreteklem času.

Deček jé.

To djanje se naznanja naravnost ali dolóčno; ta glagol je v dolóčnem naklonu.

Dolóčni naklon naznanja naravnost, kaj kdo dela ali kaj se godí.

Deček bi jedel, ko bi kaj imel.

To djanje se naznanja kot negotovo in pogojno; ta glagol je v pogojnem naklonu.

Pogojni naklon naznanja negotovo in pogojno, kaj kdo dela ali kaj se godí.

Trudni naj počiva!

To djanje nekaj želí ali vošči; ta glagol je v želevnem naklonu.

Želevni naklon naznanja, da se kaj želí ali vošči.

Počivaj, če si truden!

To djanje nekaj veléva; ta glagol je v velévnem naklonu.

Velévni naklon naznanja, da se kaj veléva, opominja ali tudi prepoveduje.

Pregovor pravi: »Dajati je slajše, kot jemati«.

To djanje se ne ozira ali ne kaže na nobeno osebo; ta glagola sta v nedoločnem naklonu, in sta nedoločnika.

Nedoločnik naznanja djanje, ki se ne ozira na nobeno osebo ali stvar.

Se grem učiti.

To djanje nekaj namérja; ta glagol je v namenivnem naklonu, in je namenivnik.

Namenivnik naznanja djanje, ki se namérja.

Namenivnik je podoben nedoločniku brez končnice *i*, in se rabi pri glagolih, ki kažejo kako premikanje.

Učenci stojé beró; so stoječi. Otrok oprímši hodi. Ne bodi pozabljen!

To djanje naznanja, kako se kaj godí, ali kakošna je kaka reč; ti glagoli so deležniki.

Deležnik naznanja, kako se kaj godí, ali kakošna je kaka reč.

Postopanje in pohajkovanje prinese pomanjkanje.

Ta imena so izpeljana iz glagolov »postopati«, »pohajkovati«, »manjkati«.

Glagol v podobi samostavnika imenuje se glagolni samostavnik ali glagolnik.

Glagolniki so srednjega spola, in se rabijo naj več v ednini.

Učitelj vpraša; učenec je vprašan.

Peryo djanje naznanja, da oseba, o kateri se govori, sama dela; drugo djanje pa kaže, da se z osebo nekaj godí.

Pervi glagol je v tvorni ali djavni, drugi v terpevni obliki.

Tvorna oblika kaže, da oseba ali reč, o kateri se govori, sama kaj dela.

Terpevna oblika kaže, da se z osebo ali rečjo kaj godí, ali da oseba ali reč kaj terpi.

Glagol se tedaj spreminja ali sprega po obliki.

Glagol se tedaj v vsem vkup spreminja ali sprega po osebah, številih, časih, naklonih in po obliki.

Sedanji in prihodnji čas, velévni naklon, deležnik sedanjega in preteklega časa v tvorni in terpevni obliki, glagolnik, nedoločnik in namenivnik niso zloženi, in so nezložena obrazila.

Pretekli čas, pogojni, želevni in želevno - pogojni naklon so zložena obrazila.

Šest verst glagolov.

Pri spregi se glagoli razdeljujejo v šest verst, in sicer

I. versta

obsega glagole, kateri svoje pregibne prirastke pristavljajo k čistemu deblu, n. pr.: nes-ti, pas-ti, pi-ti.

Ta versta pa se delí zopet v sedem razredov.

Pervi razred obsega tiste glagole, katerih deblo se končava na **d** ali **t**, n. pr.: god-em, plet-em.

Spregajo se tako - le :

Sedanji čas.

Ednina.	1.	pletem ,
	2.	pleteš ,
	3.	plete.

	Za moški spol.	Za ženski in srednji spol.
Dvojina.	1. pleteva, 2. pleteta, 3. pleteta,	pleteve, pletete, pletete.
Množina.	1. pletemo, 2. pletete, 3. pletó, pletejo.	

Vclévní naklon.

Ednina.	1. — 2. pleti, 3. pleti.
---------	--------------------------------

	Za moški spol.	Za ženski in srednji spol.
Dvojina.	1. pletiva, 2. pletita, 3. —	pletive, pletite, —

Deležník

sedanjega časa: I. pleté,

	Za moški spol.	Za ženski spol.	Za srednji spol.
II. pletoč,		pletóča,	pletóče,

Za moški spol. Za ženski spol. Za srednji spol.

preteklega časa

v tvorni obliki:	I. pletši,	pletša,	pletše,
	II. pletel,	pletla,	pletlo,
v terpevni obliki:	pletén,	pleténa,	pleténo.

Glagolník: pletenje.

Nedolóčník: plesti.

Namenivník: plest.

Drugi razred obsega tiste glagole, katerih deblo ima končnika **S** ali **Z**, n. pr.: nes-em, griz-em.

Spregajo se ravno tako, kakor glagoli prvega razreda, samo v nedolóčniku se **Z** rad spreminja v **S**, n. pr.: gristi.

Tretji razred obsega tiste glagole, katerih deblo ima končnike **b**, **p**, **v**, n. pr.: skub-em, sop-em, plev-em.

Spregajo se ravno tako, kakor glagoli prvega razreda, pri končnikih **b** in **p** v nedoločniku vstavlja se **s**, n. pr.: skubsti, sopsti.

Četrti razred obsega tiste glagole, katerih deblo ima končnika **g** ali **k**, n. pr.: strig, strižem; tek, tečem.

Spregajo se tako-le:

Sedanji čas.

Ednina.	1. strižem,
	2. strižeš,
	3. striže.

	Za moški spol.	Za ženski in srednji spol.
Dvojina.	1. striževa,	striževe,
	2. strižeta,	strižete,
	3. strižeta,	strižete.
Množina.	1. strižemo,	
	2. strižete,	
	3. strižejo.	

Velévni naklon.

Ednina.	1. —
	2. strizi,
	3. strizi.

	Za moški spol.	Za ženski in srednji spol.
Dvojina.	1. striziva,	strizive,
	2. strizita,	strizite,
	3. —	—
Množina.	1. strezimo,	
	2. strezite,	
	3. —	

Deležnik

sedanjega časa, I. —

Za moški spol. Za ženski spol. Za srednji spol.

II. strigoč (—žeč), strigoča, strigoče,

preteklega časa

v tvorni obliki: I. strigši, strigša, strigše,

II. strigel, strigla, striglo,

v terpevni obliki: strižen, strižena, striženo.

Glagolnik: striženje.

Nedoločnik: striči.

Namenivnik: strič.

Peti razred obsega tiste glagole, katerih deblo ima končnika **m** ali **n**, n. pr.: žm-em, pn-em.

Spregajo se tako-le:

Sedanji čas.

Ednina. 1. pnem,

2. pneš,

3. pnè.

Za moški spol.

Za ženski in srednji spol.

Dvojina. 1. pneva, pneve,

2. pneta, pnete,

3. pneta, pnete.

Množina. 1. pnemo,

2. pnete,

3. pnó, pnejo.

Velévni naklon.

Ednina. 1. —

2. pni,

3. pni.

Za moški spol.

Za ženski in srednji spol.

Dvojina. 1. pniva, pnive,

2. pnita, pnite,

3. — —

Množina. 1. pnimo,

2. pnite,

3. —

Deležnik

sedanjega časa: I. pné:

Za moški spol. Za ženski spol. Za srednji spol.

II. pnóč, pnóča, pnóče,

preteklega časa

v tvorni obliki: I. (raz) pénši,

II. pel, pela, pelo,

v terpevni obliki: pet, peta, peto.

Glagolnik: (raz)petje.

Nedolóčnik: peti.

Namenivnik: pet.

Šesti razred obsega tiste glagole, katerih deblo ima končnika **l** ali **r**, n. pr.: mel(j)-em, zr-em.

Spregajo se tako-le:

Sedanji čas.

Ednina. 1. zrem,
2. zreš,
3. zre.

Za moški spol. Za ženski in srednji spol.

Dvojina. 1. zreva, zreve,
2. zreta, zrete,
3. zreta, zrete.

Množina. 1. zremo,
2. zrete,
3. zró, zrejo.

Velévni naklon.

Ednina. 1. —
2. zrí,
3. zrí.

Za moški spol. Za ženski in srednji spol.

Dvojina. 1. zriva, zrive,
2. zrita, zrite,
3. — —

Množina.	1.	zrimo,
	2.	zrite,
	3.	—

Deležnik

sedanjega časa: I. zré,

Za moški spol. Za ženski spol. Za srednji spol.

II. zroč, zroča, zróče,

preteklega časa

v tvorni obliki: I. (o) zerši (se),

II. zerl, zerla, zerlo,

v terpevni obliki: zert, zerta, zerto ali

zrèn, zrêna, zrêno.

Glagolnik: zèrtje, zrênje.

Nedoločnik: zrèti.

Namenivnik: zréť.

Sedmi razred obsega tiste glagole, katerih deblo se končuje s samoglasnikom, n. pr.: zna-m, de-m, bi-jem, ču-jem.

Spregajo se tako-le:

Sedajni čas.

Ednina.	1.	bijem,
	2.	biješ,
	3.	bije.

Za moški spol.

Za ženski in srednji spol.

Dvojina.	1.	bijeva,	bijeve,
	2.	bijeta,	bijete,
	3.	bijeta,	bijete.

Množina.	1.	bijemo,
	2.	bijete,
	3.	bijejo.

Velévni naklon.

Ednina.	1. —
	2. bij,
	3. bij.

	Za moški spol.	Za ženski in srednji spol.
Dvojina.	1. bijva,	bijve,
	2. bijta,	bijte,
	3. —	—
Množina.	1. bijmo,	
	2. bijte,	
	3. —	

Deležnik

sedanjega časa: I. bijé,

Za moški spol. Za ženski spol. Za srednji spol.

II. bijoč, bijoča, bijoče,

preteklega časa

v tvorni obliki: I. (u)bivši,

II. bil, bila, bilo,

v terpevni obliki: bit, bita, bito.

Glagolnik: (u)bitje.

Nedoločnik: biti.

Namenivnik: bit.

II. versta

obsega tiste glagole, kateri pristavljajo k deblu naj pred zlog ni (no), in k temu še le pregibne prirastke, n. pr.: kan-iti, merk-niti, dvig-niti.

Ti glagoli so naj več doveršni glagoli.

Spregajo se vsi tako-le:

Sedanji čas.

Ednina.	1. dvignem,
	2. dvigneš,
	3. dvigne.

	Za moški spol.	Za ženski in srednji spol.
Dvojina.	1. dvigneva, 2. dvigneta, 3. dvigneta,	dvigneve, dvignete, dvignete.
Množina.	1. dvignemo, 2. dvignete, 3. dviguejo.	

Velévni naklon.

Ednina.	1. — 2. dvigni, 3. dvigni.
---------	----------------------------------

	Za moški spol.	Za ženski in srednji spol.
Dvojina.	1. dvigniva, 2. dvignita, 3. —	dvignive, dvignite, —
Množina.	1. dvignimo, 2. dvignite, 3. —	

Deležnik

sedanjega časa: I. — (vené),

Za moški spol. Za ženski spol. Za srednji spol.

II. — (venoč), (venoča), (venoče),

preteklega časa

v tvorni obliki: I. dvignivši,

II. dvignil, dvignila, dvignilo,

v terpevni obliki: dvignjen, dvignjena, dvignjeno.

Glagolnik: dvignjenje.

Nedoločnik: dvigniti.

Namenivnik: dvignit.

III. versta

obsega tiste glagole, kateri pristavljajo k deblu naj pred *é*, in k temu še le pregibavne prirastke, n. pr.: doné-ti, kipé-ti, germé-ti.

Ta versta se delí v dva razreda. Pervi razred obsega tiste glagole, kateri imajo pri pre-gibanji še samo deblo. Ti - le so: šté, smé, gré, spé, imé.

Spregajo se ravno tako, kakor glagoli I. verste sedmega razreda.

Drugi razred obsega tiste glagole, čigar deblo se v sedanjem času končava na *i* in v nedoločniku na *é*.

Spregajo se tako - le:

Sedanji čas.

Ednina.	1. želim,
	2. želiš,
	3. želí.

Za moški spol.   Za ženski in srednji spol.

Dvojina.	1. želiva,	želive,
	2. želita,	želite,
	3. želita,	želite.

Množina.	1. želimo,
	2. želite,
	3. želé, želijo.

Velévni naklon.

Ednina.	1. —
	2. žèli,
	3. žèli.

Za moški spol.   Za ženski in srednji spol.

Dvojina.	1. želiva,	želive,
	2. želita,	želite,
	3. —	—

Množina.	1. želímo,
	2. želite,
	3. —

Deležnik

sedanjega časa: 1. želé,

Za moški spol. Za ženski spol. Za srednji spol.

II. želeč, želeča, želeče,

preteklega časa

v tvorni obliki: I. želevši, želevša, želevše,

II. želel, želel, želelo,

v terpevni obliki: zelen, zelena, zeleno.

Glagolnik: želénje.

Nedoločnik: želeti.

Namenivnik: želét.

IV. versta

obsega tiste glagole, kateri pristavljajo k deblu naj pred **i**, in k temu še le pregibne prirastke, n. pr.: hval-i-m, nos-i-m, sod-i-m.

Spregajo se tako-le:

Sedanji čas.

Ednina. 1. hvalim,

2. hvališ,

3. hvali.

Za moški spol.

Za ženski in srednji spol.

Dvojina. 1. hvaliva, hvalive,

2. hvalita, hvalite,

3. hvalita, hvalite.

Množina. 1. hvalimo,

2. hvalite,

3. hvalijo.

Velévni naklon.

Ednina. 1. —

2. hvali,

3. hvali.

	Za moški spol.	Za ženski in srednji spol.
Dvojina.	1. hvaliva,	hvalive,
	2. hvalita,	hvalite,
	3. —	—
Množina.	1. hvalimo,	
	2. hvalite,	
	3. —	

Deležnik

sedanjega časa:	I. hvalé,		
	Za moški spol.	Za ženski spol.	Za srednji spol.
	II. hvaleč,	hvaleča,	hvaleče,
preteklega časa			
v tvorni obliki:	I. hvalivši,		
	II. hvalil,	hvalila,	hvalilo,
v terpevni obliki:	hvaljen,	hvaljena,	hvaljeno.
Glagolnik:	hvaljenje.		
Nedoločnik:	hvaliti.		
Namenivnik:	hvalit.		

V. versta

obsega tiste glagole, kateri pristavljajo k deblu naj pred **a**, in k temu še le pregibne prirastke, n. pr.: del-a-m, čuv-a-m, sek-a-m.

Ta versta se deli v štiri razrede.

Pervi razred obsega tiste glagole, ki obdržujejo **a** po vseh spremembah.

Spregajo se tako-le:

Sedanji čas.

Ednina.	1. delam,
	2. delaš,
	3. dela.

	Za moški spol.	Za ženski in srednji spol.
Dvojina.	1. delava, 2. delata, 3. delata,	delave, delate, delate.
Množina.	1. delamo, 2. delate, 3. delajo.	

Velévni naklon.

Ednina.	1. — 2. delaj, 3. delaj.
---------	--------------------------------

	Za moški spol.	Za ženski in srednji spol.
Dvojina.	1. delajva, 2. delajta, 3. —	delajve, delajte, —
Množina.	1. delajmo, 2. delajte, 3. —	

Deležnik

sedanjega časa: I. delaje,

Za moški spol. Za ženski spol. Za srednji spol.

II. delajoč, delajoča, delajoče,

preteklega časa

v tvorni obliki: I. delavši, delavša, delavše,

II. delal, delala, delalo,

v terpevni obliki: delan, delana, delano.

Glagolnik: delanje.

Nedoločnik: delati.

Namenivnik: delat.

Drugi razred obsega tiste glagole, katerih deblo se v sedanjem času končava na **i**, v nedoločniku pa na **a**, n. pr.: pisi-pišem, pis-a-ti.

Spregajo se tako - le:

Sedanji čas.

Ednina. 1. pišem,
2. pišeš,
3. piše.

Za moški spol.

Za ženski in srednji spol.

Dvojina. 1. piševa, piševe,
2. pišeta, pišete,
3. pišeta, pišete.

Množina. 1. pišemo,
2. pišete,
3. pišejo.

Velévni naklon.

Ednina. 1. —
2. piši,
3. piši.

Za moški spol.

Za ženski in srednji spol.

Dvojina. 1. pišiva, pišive,
2. pišita, pišite,
3. — —

Množina. 1. pišimo,
2. pišite,
3. —

Deležnik

sedanjega časa: I. pisaje (pišé),

Za moški spol. Za ženski spol. Za srednji spol.

II. pisajoč (pisoč), pisajoča, pisajoče,

preteklega časa

v tvorni obliki: I. pisavši, pisavša, pisavše,

II. pisal, pisala, pisalo,

v terpevni obliki: pisan, pisana, pisano.

Glagolnik: pisanje.

Nedolóčnik: pisati.

Namenivnik: pisat.

Tretji razred obsega tiste glagole, katerih deblo se v nedoločniku končava na **a**, v sedanjem času pa naj raji na kak povikšan soglasnik, n. pr.: brati, bêmem; prati, pêrem.

Spregajo se tako - le:

Sedanji čas.

Ednina.	1. berem,
	2. bereš,
	3. bere.

Za moški spol.

Za ženski in srednji spol.

Dvojina.	1. bereva,	bereve,
	2. bereta,	berete,
	3. bereta,	berete.

Množina.	1. beremo,
	2. berete,
	3. beró, berejo.

Velévni naklon.

Ednina.	1. —
	2. beri,
	3. beri,

Za moški spol.

Za ženski in srednji spol.

Dvojina.	1. beriva,	berive,
	2. berita,	berite,
	3. —	—

Množina.	1. berimo,
	2. berite,
	3. —

Deležnik

sedanjega časa: I. bere,

Za moški spol. Za ženski spol. Za srednji spol.

II. beroč, beroča, beroče,

preteklega časa

v tvorni obliki: I. bralši,

Za moški spol. Za ženski spol. Za srednji spol.

II. bral, brala, bralo,
 v terpevni obliki: bran, brana, brano.

Glagolnik: branje.

Nedoločnik: brati.

Namenivnik: brat.

Četerti razred obsega tiste glagole, čigar deblo se v nedoločniku končava na **a**, v sedanjem času pa na samoglasnik, n. pr.: seja-ti, seje, kova-ti, kuje.

Spregajo se tako - le:

Sedanji čas.

Ednina. 1. sejem,
 2. seješ,
 3. seje.

Za moški spol.

Za ženski in srednji spol.

Dvojina. 1. sejeva, sejeve,
 2. sejeta, sejete,
 3. sejeta, sejete.

Množina. 1. sejemo,
 2. sejete,
 3. sejejo.

Velévni naklon.

Ednina. 1. —
 2. sej,
 3. sej.

Za moški spol.

Za ženski in srednji spol.

Dvojina. 1. sejva, sejve,
 2. sejta, sejte,
 3. — —

Množina. 1. sejmo,
 2. sejte,
 3. —

Deležnik

sedanjega časa: I. sejé, sejaje,

Za moški spol. Za ženski spol. Za srednji spol.

II. sejoč, sejoča, sejoče,

preteklega časa

v tvorni obliki: I. sejavši,

II. sejal, sejala, sejalo,

v terpevni obliki: sejan, sejana, sejano.

Glagolnik: sejanje.

Nedoločnik: sejati.

Namenivnik: sejat.

VI. versta

obsega tiste glagole, kateri pristavljajo k deblu naj pred ova, ali po č, j, š, šč, in ž eva, in k temu še le pregibne prirastke, n. pr.: kup-ova-ti, kralj-eva-ti.

Spregajo se tako-le:

Sedanji čas.

Ednina. 1. kupujem,
2. kupuješ,
3. kupuje.

Za moški spol. Za ženski in srednji spol.

Dvojina. 1. kupujeva, kupujeve,
2. kupujeta, kupujete,
3. kupujeta, kupujete.

Množina. 1. kupujemo,
2. kupujete,
3. kupujejo.

Velévni naklon.

Ednina. 1. —
2. kupuj,
3. kupuj.

	Za moški spol.	Za ženski in srednji spol.
Dvojina.	1. kupujva,	kupujve,
	2. kupujta,	kupujte,
	3. —	—
Množina.	1. kupujmo,	
	2. kupujte,	
	3. —	

Deležnik

sedanjega časa:	I. kupujé, kupovaje,		
	Za moški spol.	Za ženski spol.	Za srednji spol.
	II. kupujoč,	kupujoča,	kupujoče,
preteklega časa			
v tvorni obliki:	I. —		
	II. kupoval,	kupovala,	kupovalo,
v terpevni obliki:	kupovan,	kupovana,	kupovano.
Glagolnik:	kupovanje.		
Nedoločnik:	kupovati.		
Namenivnik:	kupovat.		

Posebna sprega.

Posebno se spregajo glagoli: dáti, jésti, védeti, iti, hotéti, iméti, biti, in sicer prvi trije tako-le:

Sedanji čas.

Ednina.	1. dam, jem, vem;
	2. daš, ješ, veš;
	3. dá, jé, vé.

Za moški spol.   Za ženski in srednji spol.

Dvojina.	1. dava, jéva, véva;	dave, jeve, veve;
	2. dasta, jesta, vesta;	daste, jeste, veste;
	3. dasta, jesta, vesta;	daste, jeste, veste.

- Množina. 1. damo, jemo, vemo;
2. daste, jeste, veste;
3. dadó, jedó, vedó.

Velévni naklon.

- Ednina. 1. —
2. daj, jej, védi;
3. daj, jej, védi.

Za moški spol.   Za ženski in srednji spol.

- Dvojina. 1. dajva, jejva, vediva;   dajve, jejve, vedive;
2. dajta, jejta, vedita;   dajte, jejte, vedite;
3. —

- Množina. 1. dajmo, jejmo, vedimo;
2. dajte, jejte, vedite;
3. —

Deležnik

sedanjega časa: I. jedé, vedé;

Za moški spol.

Za ženski spol.

II. jedoč, vedoč;

jedoča, vedoča;

Za srednji spol.

jedoče, vedoče;

preteklega časa

v tvorbi obliki: I. davši, jedši, vedevši;

II. dal, dala, dalo;

jel, jela, jelo ali

jedel, jedla, jedlo;

vedel, vedela, vedelo;

v terpevni obliki:

dan, dana, dano;

jeden, jedena, jedeno;

veden, vedena, vedeno.

Glagolnik: danje, jédenje, védenje.

Nedoločnik: dati, jesti, védeti.

Namenivnik: dàt, jést, védet.

Iti, grem.

Sedanji čas.

- Ednina. 1. idem, grem, gredem;
 2. ideš, greš, grédeš;
 3. ide, gre, gréde.

Za moški spol.   Za ženski in srednji spol.

- Dvojina. 1. greva, gredeva, ideva; greve, gredeve, ideve;
 2. gresta, gredeta, ideta; greste, gredete, idete;
 3. gresta, gredeta, ideta; greste, gredete, idete.

- Množina. 1. gremo, gredemo, idemo;
 2. greste, gredete, idete;
 3. grejo, gredó, idó, idejo.

Velévni naklon.

- Ednina. 1. —
 2. idi,
 3. idi.

Za moški spol.   Za ženski in srednji spol.

- Dvojina. 1. idiva,   idive,
 2. idita,   idite,
 3. —   —

- Množina. 1. idimo,
 2. idite,
 3. —

Deležnik

sedanjega časa: I. gredé, idé;

Za moški spol. Za ženski spol. Za srednji spol.

II. gredoč, idoč; gredoča, idoča; gredoče, idoče;

preteklega časa

v tvorni obliki: I. (pridši) šedši, šedša, šedše;

II. (najdel) šel, šla, šlo;

v terpevni obliki: iden,   idena, ideno.

Glagolnik: idenje, (snidenje, najdenje).

Nedoločnik: iti.

Namenivnik: it.

Hotéti, imeti.

Sedanji čas.

Ednina.	1.	hočem, imam;
	2.	hočeš, imaš;
	3.	hoče, ima.

Za moški spol.	Za ženski in srednji spol.
----------------	----------------------------

Dvojina.	1.	hočeva, imava;	hočeve, imave;
	2.	hočeta, imata;	hočete, imate;
	3.	hočeta, imata;	hočete, imate.

Množina.	1.	hočemo, imamo;
	2.	hočete, imate;
	3.	hočejo, hoté, imajo.

Velévni naklon.

Ednina.	1.	—
	2.	hoti, imej;
	3.	hoti, imej.

Za moški spol.	Za ženski in srednji spol.
----------------	----------------------------

Dvojina.	1.	hotiva, imejva;	hotive, imejve;
	2.	hotita, imejta;	hotite, imejte.
	3.	—	—

Množina.	1.	hotimo, imejmo;
	2.	hotite, imejte;
	3.	—

Deležnik

sedanjega časa: I. hoté, imaje (imé);

Za moški spol.   Za ženski spol.   Za srednji spol.

II. hoteč, imajoč; hoteča, imajoča; hoteče, imajoče;

preteklega časa

v tvorni obliki: I. —

II. hotel, hotela, hotelo ali
htel, htela, htelo;
imel, imela, imelo;
hoten, hotena, hoteno;
imet, imeta, imeto.

v terpevni obliki:

Glagolnik:	hotenje, imetje, imenje.
Nedoločnik:	hotéti, iméti.
Namenivnik:	hotet, imét.

Pomožnik „biti“.

Glagol spregati pomaga glagol „biti“, ki se za tega voljo imenuje pomožnik ali pomožni glagol, in se tako -le pregiblje:

Nezložena obrazila.

Sedanji čas.

Ednina.	1. sem,
	2. si,
	3. je.

	Za moški spol.	Za ženski in srednji spol.
Dvojina.	1. sva,	sve,
	2. sta,	ste,
	3. sta,	ste.

Množina.	1. smo,
	2. ste,
	3. so.

Prihodnji čas.

Ednina.	1. bodem, bom;
	2. bodeš, bode;
	3. bode, bo.

	Za moški spol.	Za ženski in srednji spol.
Dvojina.	1. bodeva, bova;	bodeve, bove;
	2. bodeta, bota;	bodete, bote;
	3. bodeta, bota;	bodete, bote.

Množina.	1. bodemo, bomo;
	2. bodete, boste, bote;
	3. bodo, bojo.

Velévni naklon.

Ednina.	1. —	
	2. bodi,	
	3. bodi.	
	Za moški spol.	Za ženski in srednji spol.
Dvojina.	1. bodiva,	bodive,
	2. bodita,	bodite,
	3. —	
Množina.	1. bodimo,	
	2. bodite,	
	3. —	

Deležnik

Za moški spol. Za ženski spol. Za srednji spol.

sedanjega časa:	bodoč,	bodoča,	bodoče,
preteklega časa			
v tvorni obliki:	I. bivši,	bivša,	bivše,
	II. bil,	bila,	bilo,
v terpevni obliki:	bit.		
Glagolnik:	bitje.		
Nedoločnik:	biti.		
Namenivnik:	bit.		

Zložena obrazila.*Pretekli čas.*

Za moški spol. Za ženski spol. Za srednji spol.

Ednina.	1. sem bil,	sem bila,	sem bilo;
	2. si bil,	si bila,	si bilo;
	3. je bil,	je bila,	je bilo.
Dvojina.	1. sva bila,	sve bile-i,	sve bile-i;
	2. sta bila,	ste bile-i,	ste bile-i;
	3. sta bila,	ste bile-i,	ste bile-i.
Množina.	1. smo bili,	smo bile,	smo bila;
	2. ste bili,	ste bile,	ste bila;
	3. so bili,	so bile,	so bila.

*Pogojni naklon.***Za vse tri osebe.****Za moški spol. Za ženski spol. Za srednji spol.**

Ednina.	bi bil,	bi bila,	bi bilo.
Dvojina.	bi bila,	bi bile-i,	bi bile-i.
Množina.	bi bili,	bi bile,	bi bila.

Železni naklon.

Ednina.	1. naj bodem, bom;
	2. —
	3. naj bode, bo.

Za moški spol. Za ženski in srednji spol.

Dvojina.	1. naj bodeva, bova; naj bodeve, bove;
	2. —
	3. naj bodeta, bosta; naj bodete, boste.
Množina.	1. naj bodemo; bomo;
	2. —
	3. naj bodo.

*Želeavno-pogojni naklon.***Za vse tri osebe.****Za moški spol. Za ženski spol. Za srednji spol.**

Ednina.	naj bi bil,	naj bi bila,	naj bi bilo.
Dvojina.	naj bi bila,	naj bi bile,	naj bi bile.
Množina.	naj bi bili,	naj bi bile,	naj bi bila.

Zgled za pregibanje po vseh časih in naklonih.*Sedanji čas.*

Ednina.	1. delam,
	2. delaš,
	3. dela.

	Za moški spol.	Za ženski in srednji spol.
Dvojina.	1. delava,	delave,
	2. delata,	delate,
	3. delata,	delate.
Množina.	1. delamo,	
	2. delate,	
	3. delajo.	

Velévni naklon.

Ednina.	1. —
	2. delaj,
	3. delaj.

	Za moški spol.	Za ženski in srednji spol.
Dvojina.	1. delajva,	delajve,
	2. delajta,	delajte,
	3. naj delata,	naj delate.
Množina.	1. delajmo,	
	2. delajte,	
	3. naj delajo.	

Prihodnji čas.

	Za moški spol.	Za ženski spol.	Za srednji spol.
Ednina.	1. delal,	delala,	delalo { bodem;
	2. »	»	» } bodeš;
	3. »	»	» } bode.
Dvojina.	1. delala bodeva,	delale bodeve;	
	2. » bodeta (bosta),	delale bodete (boste);	
	3. » » » » » »		
Množina.	1. delali,	delale,	delala { bodemo (bomo);
	2. »	»	» } bodete (boste);
	3. »	»	» } bodo.

Pretekli čas.

	Za moški spol.	Za ženski spol.	Za srednji spol.
Ednina.	1. delal,	delala,	delalo { sem;
	2. »	»	» } si;
	3. »	»	» } je.

Za ženski in srednji spol.

Dvojina.	1.	delala sva,	delale sve;		
	2.	» sta,	» ste		
	3.	» »	» »		
Množina.	1.	delali,	delale,	delala	} smo; } ste; } so.
	2.	»	»	»	
	3.	»	»	»	

Predpretekli čas.

Za moški spol.

Za ženski spol.

Ednina.	1.	dodelal sem bil,	dodelala sem bila;
	2.	» si »	» si »
	3.	» je »	» je »

Za srednji spol.

dodelalo sem bilo,
» si »
» je »

Za ženski in srednji spol.

Dvojina.	1.	dodelala sva bila,	dodelale sve bile;
	2.	» sta »	» ste »
	3.	» » »	» » »

Za moški spol.

Za ženski spol.

Množina.	1.	dodelali smo bili,	dodelale smo bile;
	2.	» ste »	» ste »
	3.	» so »	» so »

Za srednji spol.

dodelala smo bila,
» ste »
» so »

Pogojni naklon sedanjega časa.

Za moški spol. Za ženski spol. Za srednji spol.

Ednina.	1.	delal,	delala,	delalo	} bi.
	2.	»	»	»	
	3.	»	»	»	

	Za moški spol.	Za ženski spol.	Za srednji spol.
Dvojina.	1. delala,	delale	} bi.
	2. »	»	
	3. »	»	
Množina.	1. delali,	delale,	delala
	2. »	»	»
	3. »	»	»

Pogojni naklon preteklega časa.

	Za moški spol.	Za ženski spol.	Za srednji spol.
Ednina.	1. delal bi bil,	delala bi bila,	delalo bi bilo;
	2. » » »	» » »	» » »
	3. » » »	» » »	» » »
	Za moški spol.	Za ženski in srednji spol.	
Dvojina.	1. delala bi bila,	delale bi bile;	
	2. » » »	» » »	
	3. » » »	» » »	
		Za ženski spol.	Za srednji spol.
Množina.	1. delali bi bili,	delale bi bile,	delala bi bila;
	2. » » »	» » »	» » »
	3. » » »	» » »	» » »

Želcvni naklon sedanjega časa.

Ednina.	1. naj delam,	
	2. —	
	3. naj dela.	
	Za moški spol.	Za ženski in srednji spol.
Dvojina.	1. naj delava,	naj delave;
	2. —	
	3. naj delata,	naj delate.
Množina.	1. naj delamo,	
	2. —	
	3. naj delajo.	

Želcvni naklon preteklega časa.

	Za moški spol.	Za ženski spol.	Za srednji spol.
Ednina.	1. naj sem delal,	naj sem delala,	naj sem delalo;
	2. —		
	3. naj je delal,	naj je delala,	naj je delalo.

	Za moški spol.	Za ženski spol.	Za srednji spol.
Dvojina.	1. naj sva delala, naj sve delale, naj sve delale;		
	2. —		
	3. naj sta delala, naj ste delale, naj ste delala.		
Množina.	1. naj smo delali, naj smo delale, naj smo delala;		
	2. —		
	3. naj so delali, naj so delale, naj so delala.		

Želeavno-pogojni naklon sedanjega časa.

	Za moški spol.	Za ženski spol.	Za srednji spol.
Ednina.	1. naj bi delal, naj bi delala, naj bi delalo;		
	2. » » » » » » » » »		
	3. » » » » » » » » »		
		Za ženski in srednji spol.	
Dvojina.	1. naj bi delala, naj bi delale;		
	2. » » » » » » »		
	3. » » » » » » »		
Množina.	1. naj bi delali, naj bi delale, naj bi delala;		
	2. » » » » » » » » »		
	3. » » » » » » » » »		

Želeavno-pogojni naklon preteklega časa.

	Za moški spol.	Za ženski spol.
Ednina.	1. naj bi bil delal, naj bi bila delala;	
	2. » » » » » » » » »	
	3. » » » » » » » » »	
	Za srednji spol.	
	naj bi bilo delalo;	
	» » » »	
	» » » »	
	Za moški spol.	Za ženski in srednji spol.
Dvojina.	1. naj bi bila delala, naj bi bile delale;	
	2. » » » » » » » » »	
	3. » » » » » » » » »	
		Za ženski spol.
Množina.	1. naj bi bili delali, naj bi bile delale;	
	2. » » » » » » » » »	
	3. » » » » » » » » »	

Za srednji spol.

naj bi bila delala;

» » » »

» » » »

Deležnik

sedanjega časa: I. deláje.

Za moški spol. Za ženski spol. Za srednji spol.

II. delajoč, delajoča, delajoče,

preteklega časa

v tvorni obliki: I. dodelavši,

II. delal, delala, delalo,

terpevni obliki: delan, delana, delano.

Glagolnik: delanje.

Nedolóčnik: delati.

Namenivnik: delat.

V a j e.

1. Zapiši, kaj delajo oče, mati, hlapec, dekla, mizar, tesar, strugar, zidar, kovač, čevljar, krojač, voznik, čolnar, vrtnar, lovec, ribič, rudar, tergovec!

Kaj dela pes, konj, osel, krava, vol, ovca, koza, miš, mačka?

Kaj dela reka, potok, veter, kolo, krogla, voz, čoln, dim, zastava, veriga, mlin, slap?

Kaj se godí s pečjo? kaj z blagom, kaj s pesmijo? kaj se godí z umazano posodo? kaj s smetmí? kaj s prahom?

Kaj dela drevo, listje, setev, sneg, led, solnce, luna?

2. Kdo orje? Kdo sadí? Kdo žanje? Kdo kosí? Kdo mlati? Kdo pase? Kdo hodi? Kdo jezdi? Kdo spi? Kdo počiva? Kdo uka? Kdo zdihuje? Kdo joka?

Kdo laja? Kdo poje? Kdo cvili? Kdo cverčí? Kdo čivka? Kdo žvergolí? Kdo sumí? Kdo gruli? Kdo pikne? Kdo se leví? Kdo gloda?

Kaj bučí? Kaj doní? Kaj zvoní? Kaj zvenčí?
 Kaj žvižga? Kaj pokeče (poketá)? Kaj se siplje? Kaj perší?

Kaj je glajeno? Kaj je nošeno? Kaj je topljeno?
 Kaj je razbeljeno? Kaj je usterjeno? Kaj je vsejano? Kaj
 je posekano?

Kaj kalí? Kaj raste? Kaj cvetè? Kaj zelení?
 Kaj zori? Kaj tli? Kaj pripeka? Kaj se suší? Kaj vene?
 Kaj sahne?

3. Poišči v teh-le pregovorih glagole, in zapiši posebej prehajavne, neprehajavne, brezosebne in povračavne:

Reče, ne poseka. Slepec slepca vodi; oba padeta v jamo. Blago odide, um pride. Bog daja, Bog jemlje. Bog oblači, Bog prevedrí. Človek obrača, Bog oberne. Leta visoko, pade globoko. Obljuba dolg dela. Sila kola lomi. Smert pobíra, ne izbíra. Nesreča ne spi. Jaz jokam, ti poješ. Bolí me. Otrok si igra, mož se zanaša. Bedak se smeja, modri premišljuje. Bliska se, germí; Bog govori.

4. Poišči v teh le pogovorih in pregovorih doveršne in nedoveršne glagole:

Oblečem se, obujem se, počešem se, umijem se. On me udari, jaz ga objamem. Lepa pesem nebo odpira, daje veselo serce, tolaži dušo, preganja skerbí. On mi posojuje, jaz mu vračam. Majhen lonec hitro skipí. Človek veliko preterpí. S časom vse mine.

5. Povej, kaj delaš ti! povej svojemu tovaršu, kaj dela! povej, kaj dela kdo drugi!

Povej, kaj delata vi dva! povej svojima tovaršema, kaj delata! povej, kaj delata una dva!

Povej, kaj delate ve dve! povej svojima tovaršicama, kaj delate! povej, kaj delate uni dve!

Povej, kaj delate vi! povej svojim tovaršem, kaj delajo! povej, kaj delajo drugi!

6. Zapiši, kaj delajo ljudje sedaj na polji, kaj so delali popred, kaj bodo delali pozneje!

7. Povej to-le naj pred v preteklem, potem pa v prihodnjem času:

Dan se daljša, noč se krajša. Sneg, led se taja. Travniki zelené. Tice prihajajo, gnjezdijo, valé, cvercé; kukavica kuka, škerjanec drobní. Čebele rojijo, med nanašajo. Vijolice cvetejo. Drevesa poganjajo. Vertnar koplje, sadí. Kmet orje, seje. Žanjice žanjejo. Mlatiči mlatijo. Otroci se kopljejo. Dan se krajša, noč se daljša. Megle se vlačijo. Dežuje, merzel veter vleče; listje rumení, vene, spada. Tice odhajajo. Ljudje spravljajo pridelke. Sneg pade. Vse počiva.

8. Odgovori popolno ta-le vprašanja: Kaj je Bog v začetku vstvaril? Kaj je Bog za človeka zasadil? Kaj je Bog rekel zapeljivi kači? kaj Evi? kaj Adamu? Kje je bil odrešenik rojen? Kdaj bo zveličar zopet prišel?

9. Poišči tù glagole, in povej, v katerem času kažejo djanja:

V šolo hodim, se učim, vbogam. - Ti se boš izbrusil, zlikal. Seljan trebi goščo, obdeluje zemljo. Bode pridelal. Vročina je pritiskala. Ljudje so se potili, cvetice so venile, živina je sence iskala. Drevesa, ki smo jih bili zasadili, so nam usahnila. Ko smo travnik kosili, smo si bili koscev najeli. Smert je ustrelila, ni zgrešila. Kedar bode umerl, bode molčal.

10. Poišči tù glagole, in povej, v katerem naklonu so: Delaj in moli! Mladi starega spoštuj! Pes tuli, lačen je; jedel bi, ko bi kaj imel. Hlapec naj bi delal, če misli služiti. Stradaj, lenuh! Prijatelj je umerl; naj v miru počiva!

11. Zapiši djanja v nedolóčniku, ki so tim-le nasprotna: delati, vprašati, sovražiti, škodovati, dajati, odpirati, grajati, povikševati, kupovati, stati, gledati, mižati, voziti se.

12. Kam gre orač? kam sejavec? kam kosec? kam plevica? kam žanjica? kam pastir? kam trudni?

13. Zaznamvaj razne deležnike v naslednjih djanjih: Čez prag stopaje izročam se Bogu. On mi je pripovedoval, jaz sem ga stermé poslušal. Prebiraje dobre spise se vadimo pisati. Stojč mlin ne ropoče. Molčeči ne

dela razpertij. Mimo gredé sem ga pozdravil. Leteča muha pikne. Dež se je ulil; delalci pustivši delo gredo pod streho. Daj se podučiti, pa tudi posvariti! Slabo drevo bode posekano in v ogenj verženo. Oponošen dar je čern pred Bogom. Pisan travnik me mika. Obdelována njiva rodi.

14. Izpeljji iz teh-le glagolov glagolnike: sopsti, skubsti, brèsti, peči, tleči, vleči, sedeti, terpeti, ječati, kričati, kuriti, svariti, motati, pisati, rezati, terkati, zaderževati, darovati, gospodovati, pričakovati, zaničevati, spoštovati!

15. Povej od teh-le djanj vse, kar koli veš:

Ko bi v šoli darove dobivali, bi nekteri otroci raji v šolo hodili. Nabirajte si lepih naukov, devljite si jih v serce! Osrečevali, osrečili vas bodo. Učil se bom, dokler bom živel. Stari oče so mi rekli: »Kruh, sol jej, pravico govori!« Vbogal jih bom. Bolje poslušati, kakor skušati. Mati so me klicali: »Idi k mizi brat!« Bral sem; pohvaljeno je bilo moje branje.

16. Povej ta-le djanja v vseh mogočih časih in naklonih:

Drevo raste. Pes grize. Pevki požete. Mlinar melje. Pek peče. Brivec brije. Oče mignejo, otroci vbogajo. Solnce blišči. Učenec šteje. Zvon doní. Veter bučí. Čebele rojijo. Ribe plavajo. Veverica gloda. Šetava se. Pes liže. Vertavka pleše. Kosec kleplje. Kopljemo. Mlatite. Tarejo. Péstunja ziblje. Ogenj žgè. Kovač kuje. Učenec napreduje. Praznujemo. Oče pripovedujejo. Veselite se! Delo je dodelano.

P r e d l o g.

V o d i l a.

Pesem pravi: »Življenje je cesta čez plan, čez goré«. »Prazno je delo brez sreče z nebes«. Pregovor pravi: »Krava pri gobcu molze«.

Besede »čez«, »z«, »pri« se drugim besedam predlagajo, in kažejo razmere, v katerih so stvari med seboj.

Besede, ktere se drugim besedam predlagajo, in kažejo razmere, v kterih so osebe ali reči, imenujejo se predlogi ali razmerniki.

Predlogi so neločljivi in ločljivi.

Neločljivi zgubé pomen, če se ločijo od besede, n. pr.: pre-hvaliti, pro-dajati, vz-digovati.

Ločljivi pa tudi sami za se kaj pomenijo, n. pr.: do, iz, nad, ob . . .

Krog hiše je drevje. Zraven hiše je vert.
Samostavnik s predlogom je tù v rodivniku.

Grem k očetu. Sem bil šel k gospodu.
Samostavnik s predlogom je tù v dajavniku.

Skoz vrata hodimo v hišo.
Samostavnika s predlogom sta tù v toživniku.

Sem bil pri maši.
Samostavnik s predlogom je tù v mestniku.

S kom govoriš? Z bratom govorim.
S čim govoriš? Z jezikom govorim.

Samostavnik s predlogom je tù v druživniku.
Kam je tič zletel? Tič je zletel na drevo.

Samostavnik s predlogom je tù v toživniku.
Kam greš? V gozd grem.

Samostavnik s predlogom je tù v toživniku.
Kje si bil? V gozdu sem bil.

Samostavnik s predlogom je tù v mestniku.
Za dné sem vstal.

Samostavnik s predlogom je tù v rodivniku.
Za germ se je skrila.

Samostavnik s predlogom je tù v toživniku.
Za germom je skrit.

Samostavnik s predlogom je tù v druživniku.

Predlogi devajo svoj samostavnik vselej v kak sklon.

Ti-le predlogi devajo svoj samostavnik v rodivnik: brez (bez), do, iz, od, izmed (izmej), izzad, izpod, izpred, izza, bliz (blizo), gledé, mimo, okoli, okrog, krog, poleg, prek, razen, zunaj, vštric, takraj, tostran, unkraj, tik, znotraj, više, zraven, dnù, konec (konci), kraj, mestu (namestu), sredi, vpričo, verhi, vsled, zárad, zboga (zbog), za delj, za stran.

Predloga „k“ (h), „proti“ devata svoj samostavnik v dajavnik.

„k“ spreminja se časi v „h“ pri besedah, ki se začénjajo z ostrimi soglasniki: c, k, s, t, n. pr.: Veslar veslá h kraju.

Ti-le predlogi devajo svoj samostavnik v toživnik: čez (črez), skoz, raz, zoper, vz.

Predlog „pri“ deva svoj samostavnik v mestnik.

Ti-le predlogi devajo na vprašanje „od kod“? svoj samostavnik v rodivnik, na vprašanje „s kom“? ali „s čim“? pa v druživnik: s (so, se), z (ž).

Ti-le predlogi devajo na vprašanje „kam“? svoj samostavnik v toživnik, in na vprašanje „kje“? pa v mestnik: na, po, v, ob; „o“ dobiva vselej mestnik.

Ti-le predlogi devajo na vprašanje „kam“? svoj samostavnik v toživnik, in na vprašanje „kje“? pa v druživnik: med (mej), nad, pod, pred.

Predlog „za“ deva samostavnik

1. v rodivnik, ki pomenja kak čas ali klic,
n. pr.: za večera, za Bóga!

2. v toživnik, kedar pomenja za koliko, na-
mesto in kraj na vprašanje „kam“?, n. pr.:
koliko si dal za novo knjižico? Sin gre za očeta v boj.
Za drevo se je skrila.

3. v druživnik, kedar pomenja kraj na
vprašanje „kje“? n. pr.: Za drevesom je skrit.

V a j e.

1. Poišči v teh-le pregovorih predloge, in povej,
v kateri sklon devajo svoj samostavnik:

Bob ob steno meče. Vodo v Savo nosi. Dlako
na čvetero cepi. Iz dežja pod kap. Kupil bi ga za otrobi.
Mačko h klobasi za varha. Po vetru plajšč obrača. Pod
mernik luč stavi. Z oljem gasí ogenj. S trebuhom za
kruhom. On je tič brez perja. Brez glave storjeno je
skaženo. Ni planine brez doline. Brez potú ni medú.
Gre skoz les, ne vidi dreves. Izpred očí, iz misli. Tik
sreče nesreča preží. Kraj suhega tudi sirovo gorí. Med
pravico in krivico ni srede. Lenuh ob setvi malo žanje.

2. Stavi tù namesto čertie razmernike:

Sava izvira — Gorenskem — Triglava; teče —
Radolice, Kranja, Šmarne gore, — Zalogom, — litijsko
dolino — Zagorjem; tù dela mejo — Kranjsko, Štajersko;
potem teče — Hervaško; — Hervaškega se oberne — Gra-
nico — Beligradu izliva se — Donavo. Donava pride
— nemških deželá, gre — Dunaja — Ogerskem — Turško,
izliva se — černo morje. — Štajerskem teče Mura —
Gradca, izteka se — Dravo; Drava pride — Tirolskega
— Koroškem, gre — Maribora — Hervaško, izliva se
— Donavo. — štajerskih vodá izlivajo se naravnost —
Donavo: Truna, Aníža, Raba, Drava. Aníža teče —

Salcburškega — Gornjo Avstrijo — Štajersko; prihajaje — to deželo, odhajaje — nje vije se — soteskami, — srednjem teku valí se — dolini.

3. Sostavi te-le samostavnike, glagole in predloge:
Mladost, živeti, brez skerb. Zárad, lenoba, lenuh
stradati. K, hud, pes, ne hoditi. Čez, ternje, ne skakati.
Skoz, zid, z, glava, ne riniti. Pri, izvir, voda, zajemati.
S, konj, ne pasti. Z, roke, delati, ne igrati. Po, nevihta,
solnce, sijati. Ob, hiša, stati, drevje. Človek, ne živeti,
ob kruh. O, žetev, kazati se, pridelek.

4. Odgovori popolno ta-le vprašanja: Kedaj gre
namesto dežja sneg? Kdaj gre toča? Kje so oblaki?
Kam teče vsaka reka? Kje leží sneg po zimi? Kdaj
imamo potice, kdaj pirhe? Kdaj je bil zveličar rojen
(cesar Avgust)? Kdaj se za hleb kruha njiva kupi?

5. Poišči v berilu št. — vse predloge, in zapiši,
v katerem sklonu so s samostavnikom!

P r i s l o v.

Vodila.

Tukaj so učenci, tam učenke.

Besedi »tukaj«, »tam« znanite kraj, t. j., kje se
kaj godí.

Jeseni vsa narava umira.

Beseda »jeseni« znani čas, t. j., kdaj se kaj godí.

Visoko letal, nizko padel.

Besedi »visoko«, »nizko« znanite način, t. j., kako
se kaj godí.

Bog nam pošilja križe zato, da bi nas ponižal.

Beseda »zato« znani vzrok, t. j., za kaj se kaj godí.

Besede, ki znanijo kraj, čas, način ali
vzrok, imenujejo se prislovi.

Vsak pridevnik je tudi pristov, n. pr.:
Pastirska piščalka lepo poje.

Prislovi na vprašanje „kje“? so: tù, tu-le, tukaj, tà-m-le, tamkaj, onde, ondukaj, povsódi, drugodi, nekdé, kjer (kder), kjerkoli, nikjer, zunaj, dôli, gôri, zgôraj, nótri, iznótra, sprédi, spodaj, srédi, zádi, zraven, poleg . . .

Prislovi na vprašanje „kam“? so: sèm, lesem, semkaj, sem ter tje, sem ter tam, drugam, nikamor, vèn, vènkaj, nazáj, napréj, stráni . . .

Prislovi na vprašanje „kod“? so: tod, le-tod, tod-le, todkaj, od tod, dotlé, ondot, drugod, kod, nekod, koder koli, nikod . . .

Prislovi na vprašanje „kdaj“? so: sedaj (zdaj), zdajci, danes (denes), nocoj, spomladi (spomlad), jeseni (jesen), jutri, letos, precej, skoro, kmalu, novič, drugóč, poté, še le, drévi, nekdej, že (vže), tedaj, ondaj, včera, davi, sinoči, dan danes, lani, davno, zjutraj, zvečer, pozno, sicer, obsoré, obkoré, obtoré, doslé, dotlé, potlej, doklé, odklé . . .

Prislovi na vprašanje „kolikrat“? „doklé“? so: tolikokrat, tolikrat, dostikrat, malokrat, redko, obojič, trojič, neprenehoma, neprestano, zderžema, vekoma, vekomaj, zmirom, zmiraj, zmir, vsegdar, vselej, zopet, spet, največ, vedno, z nova . . .

Prislovi na vprašanje „koliko“? so: toliko, enóliko, nekaj, nič, kolikor koli, dôsti, zadôsti, dovolj, jako, zeló, silno, močno, vele, kómaj, toliko da, le, prav, precèj, premalo, prevèč, vsaj, zgol . . .

Prislovi na vprašanje „kako“? so: tako, takisto, enako, nikako, nikakor, inako, drugače, drugače, bolj, mari, nalašč, zastonj, napak, na ravnost, narazno, na dvoje, na robe, nenadoma, hitro, naglo, berzo, počasi, posebej, posebno, samotež, skrivaj, tikoma, vedoma, vidoma, vkup, skup, skupaj, vseč, po godi, zaporedoma, vznak, cenó . . .

Prislovi na vprašanje „zakaj“? so: zato, torej, zatorej, tedaj, za tega delj . . .

Terdivni prislovi so: da, kaj pa, kako pak, to je, to je da, to se vé, vsekako, gotovo, pač da, pač je res, res . . .

Nikavni prislovi so: ne, nikar, nikakor . . .

Dvomljivi prislovi so: blez, blezo, bojé da, neki, neki da, lahko da, menda, morda, more biti, javaline, težko . . .

Pojasnivni prislovi so: s kratka, zlasti, prav za prav, sploh, v obče . . .

V a j e.

1. Odgovarjaj: Kje je Bog? Kam se megla vzdiguje? Kod straši? Kdaj drevesa cvetó? Kdaj listje rumení? Kdaj molimo čez dan? Kolikrat treši na zemljo? Doklé bo naša duša živela? Koliko blagá bode človek sabo na uni svet nesel? Kako teče železni hlapon? Kako trgovci prodajajo? Zakaj kmet seje? Zakaj se učenec uči?

2. Poišči tù prislove, in povej, na katero vprašanje se odgovarjajo in kako se imenujejo:

Mnogo ljudi je na svetu, pa malo jih je zeló modrih. Vedno moramo iti naprej, ne nazaj. Koder koli solnce sije, naj prijaznost klije! Zjutraj lahko delamo. Gotovo da! Tù nas vse kmalu mine. Tù sejemo, tamkaj

bomo želi. Nikar preveč ne navezujmo serca na prazne reči! Veliko imaš še kterikrat, a dosti nikoli. Morda misliš večno živeti.

3. Poišči v berilu št. — vse prislove, in povej od njih vse, kar koli veš!

V e z n i k.

V o d i l a.

Zlato in srebro je žlahtna ruda. Čerta je ravna, ali kriva. Škerjanec je nekaj zernje, nekaj žuželke. Sin je večji nego oče. Voda pogasi ogenj, olje pa povekša plamen.

Besedice »in«, »ali«, »nekaj«, »nego«, »pa« vežejo besede. Imenujejo se vezniki.

Vezniki so besedice, ktere vežejo posamne besede in cele misli.

Vezniki so vezavni, protivni in ločivni, terdivni in skleparni, potem krajevni in časovni, načinnni in vzročni.

Vezavni vezniki so: i, in, ino, pa, ter, tudi, ne le—ampak tudi, ne—ne, ni—ni, niti—niti, tako—kakor dalje, potem, potlej, h temu, na to, verh tega, naposled, časi—časi, nekaj—nekaj, nekoliko—nekoliko, zdaj—zdaj, sedaj—sedaj, kakor, kot, namreč, zlasti, posebno, sosebno, češ . . .

Protivni in ločivni so: a, ali, no, pa, pak, toda, le, samo, samo da, vendar, vendar le, ne—ampak, ne—nego, ne—temuč, nikar, bodi—bodi, bodi si—bodi si . . .

Terdivni in sklepvavni vezniki so: saj, sicer, drugače, inako, kajti, zato, zatorej, torej, zaradi tega, za tega delj, tedaj, tikisto, vsled tega . . .

Krajevni in časovni vezniki so: kjer, kjerkoli, kámor, kámor koli, káder, kedár, dokler, do kar, kar, ka, odkar, predno, kákor, čim, s čim . . .

Načinni vezniki so: kákor—tako, kolikor—toliko, čim—tem . . .

Vzročni vezniki so: ko, ker, če, ako, samo da, da le, naj—si, da si, dasitudi, ako tudi, če tudi . . .

V a j e.

1. Poišči tù veznike, in povej, kako se imenujejo:

Zdrava lica so bela in rudeča, kakor mleko in kri. On lepo piše od konca do kraja. Skèrbi za zdravje, toda ne mehkuži se! Ne delaj zavoljo dobička! Roka roko umiva, lice pa obedve. Ako ni lepo, saj tudi ni drago. Ne povej vsega, kar veš! Čednost bolj lepša, kakor zlato in srebro. Manj ko govoriš, toliko več poslušaj! Varčnost in dobrodelnost se vjemate; ali skopost dela kamnito serce. Pridni ne umerje od glada; kajti pridnemu pogleda sicer glad skoz okno; toda v hišo mu ne pride. Ako ne teče, pa kaplje.

2. Postavi tù namesto čertic primerne veznike:

Bog je večer; — je vselej bil, je — bo vselej. Bog je vsegaveden; — vé vse, — naše naj skrivnejše misli. Tice nam koristijo, — jih nikar ne preganjajte! Lito železo je mehkeje — jeklo, — se dá piliti — vertati. Vsi sesavci imajo rudečo, toplo kri — dihajo s pljuči; kit ima — toplo kri — diha s pljuči, — je — sesavec. Ribe ne dihajo s pljuči, — s škergami.

3. Prepiši — povest iz berila, in podčertaj vse veznike!

M e d m e t.

V o d i l a.

Pastirji so šli domú, in so ukali: »Ju, ju, ju!«

Deček je padel, in je zavpil: »Ojoj!«

Deklica se je spekla, in je zaupila: »As!«

Oče so mlatičem djali: »Nujte, nujte!«

Mlatiči so vdarili: »pik! pok! pika pok!«

Besedice »ju!« »ojoj!« »as«, »nujte«, »pik! pok!« naznanjajo občutke in posnemajo kake glasove.

Besedice, ki naznanjajo občutke ali posnemajo kake glasove, imenujejo se medmeti.

Medmeti za občutke so:

veseli glasovi: ha, ha! ala! ju! juhuhu!
hopsasa! hajsasa! blagor!

žalostni glasovi: ah! oh! uh! oj! joj! ojoj,
gorjé!

čudilni glasovi: o! da te! da te vendar!
kaj še!

nepričakovani glasovi: hohó! ne pa! vendar
ne! prederta reč!

podbudni glasovi: nujte! údri! primi! dérži!
klicni, tihi glasovi: st! pst! i nu! čaj! čajte!
slišiš! ne! nikar!

bolečni glasovi: as! asa! oh! oh prejoj! joj
prejoj!

nepovoljni glasovi: ba! pej! pej te bodi!

Voščila so : Z Bogom ! Zdrav ostani ! Bog
daj ! Bog ne daj ! Bog daj dobro srečo ! Bog te
sprimi ! Živio ! Slava !

Glasovi, s katerimi živali kličemo, odganjamo
ali zavračamo, so : muc, muc ! kec ! hej ! les ! ajs !

Posnemavni glasovi so : pik pok ! lop ! plèsk !
trèsk ! terlèsk !

V a j e.

1. Kako rečeš, kedar veselo poskočiš ?
Kako zdihuješ, kedar si žalosten ?
Kako rečeš, kedar te kaj zaboli ?
Kako rečejo učitelj, kedar otroci šumé ?
  2. Kako rečeš, kedar srečaš svojega prijatelja ?
Kako se poslovljaš od njega ?
Kako rečeš, kedar prideš k delajočemu človeku ?
Kako ti delavec odgovarja ?
  3. Kako kličeš pesa, mačko, kokoši ?
S katerimi glasovi odganjaš te živali ?
  4. Kako ropoče v mlinu ?
Kako žvižga železni hlapon ?
  5. Prepiši iz berila pesem —, podčertaj medmete,
in povej, kakošni glasovi so !
-

Drugi del.

Stavek.

Prosti in zloženi stavek.

Vodila.

Deček je učenec. Deček je vesel. Deček poje. Škerjanec je tica. Škerjanec je rujav. Škerjanec se vzdiguje. Vijolica je cvetica. Vijolica je modra. Vijolica cvetè. Detelja je rastlina. Detelja je zelena. Detelja raste. Detelja je pokošena.

O vsaki osebi ali stvari lahko kaj mislimo, govorimo ali pišemo, in sicer kaj je, kakošna je, kaj dela ali kaj se z njo godí.

Svoje misli in čute razodevamo v stavkih.

Stavek je misel, ki jo povemo, ali zapišemo.

Hlapec dela. Hlapec ne dela. Ali hlapec dela? Hlapec, delaj! Naj bi hlapec delal!

Kedar govorimo ali pišemo, vselej kaj pripovedujemo ali terdimo, ali odrekujemo ali zani-kamo, ali pa kaj vprašamo, velevamo ali želimo.

Svoje misli razodevamo tedej terdivno, ali nikavno, in sicer naznanjevaje ali pripovedovaje, vpraševaje, velevaje, ali želevaje.

Vsak stavek ima dva glavna dela: osebek in dopovedek.

Osebek je oseba ali reč, o kateri govorimo.

Povedek je to, kar o osebku dopovedujemo.

Po osebku vprašamo s vprašanjem „kdo“ ali „kaj?“

Osebek more biti: samostavnik, pridevnik, števnik, zaimek, glagolov nedoločnik ali velévník in tudi vsaka druga beseda, če se o njej kaj pripoveduje.

Včasi je pa osebek tudi skrit v dopovedku, n. pr.: Beri! piši! Hvalijo ga (ljudje).

Dopovedek more biti: samostavnik, pridevnik, ali glagol.

Stavek, kateri ima le osebek in dopovedek, imenuje se gol stavek.

Deček je priden učenec. Zdrav deček je vesel! Deček poje pesmi. Škerjanec je poljska tica. Poljski škerjanec je rujav. Škerjanec se na kviško vzdiguje. Vijolica je dišeča cvetica. Cveteča vijolica je modra. Vijolica cvetè spomladi. Detelja je koristna rastlina. Detelja raste na polji. Zrela detelja na polji je pokošèna.

V teh stavkih imata osebek in dopovedek še druge besede, ki jih pojasnujejo, ali dopolnujejo.

Stavek, kateri ima mimo osebka in dopovedka še druge besede, ktere osebek, ali dopovedek, ali pa oba pojasnujejo, ali dopolnujejo, imenuje se razširjen ali izobražen stavek.

Gol, ali razširjen stavek je prost stavek.

Kokoš vodo pije, in na Boga gleda. Dela je dovolj, a delavcev manjka. Počakaj, sej nisi voda! Kogar kača piči, boji se zvite verví. Greh storí, da človek pozabi na

Bogá. Star pregovor pravi: Česar se Anžek naučí, to tudi Anže zna. Ni vse zlato, kar se sveti. Vsaka tica rada letí tje, kjer se je izvalila. Dokler je drevce mlado, ga lahko pripogneš. Kakor si boš postlal, tako bodeš ležal. Nič na svetu ni tako skrito, da bi ne postalo očito. Ko bi spoznali, kaj je čas, dobro bi ga obračali.

Tù se združita dva ali več stavkov v eno celoto.

Ako se združita dva ali več prostih stavkov v eno celoto, izobraži se združen ali zložen stavek.

Ako ima v združenih stavkih vsak stavek sam o sebi svoj popolni pomen, imenuje se taka celota **priredno-zložen stavek** ali **priredje**.

Ako pa ima v združenih stavkih le en sam stavek poglavitno misel, drugi stavki pa ga le pojasnujejo ali dopolnujejo, imenuje se taka celota **podredno-zložen stavek** ali **podredje**.

Stavek, ki obsega poglavitno misel, je glavni stavek; stavki pa, ki dele glavnega stavka le pojasnujejo ali dopolnujejo, so **postranski** ali **odvisni** stavki.

Glavni stavki med seboj, pa tudi glavni stavki s postranskimi stavki vežejo se naj več z **vezniki** in **zaimki**.

Prosti pa tudi zloženi stavki nimajo vselej vseh besedí, ki se že po sebi razumevajo, n. pr.: Ves svet (je) okó božje. Navada (je) železna srajca. Bog (bodi z vami)! Dobro jutro! Dober dan (Bog daj)!

V a j e.

1. Povej v polnih stavkih, kaj je jablana, bezeg, ajda, lan, vertnica, volčja jagoda, čebela, belouška, gos, kokoš, konj, medved!

2. Povej v polnih stavkih, kakošne so te-le reči: kamen, demant, svinec, sol, glina, kreda, apno, žeplo, oglje, bob, grah, dren, buča, goba, jagoda, jelka, grozdje, klasje, cvetje!

3. Povej v polnih stavkih, kaj dela tesar, vervar, lovec, pes, žaba, riba, tica! kaj se godí z meglo, s snegom, z žitom, s travo!

4. Povej od vsake teh-le oseb ali reči, kaj so, kakošne so, kaj delajo, ali kaj se z njimi godí: mlinar, petelin, krompir, šota, brana, solnce, zarja!

5. Povej tri terdivne, tri nikavne, tri vprašavne, tri velévne in tri želevne stavke!

6. Povej tri stavke, v katerih bode osebek samostavnik, tri, v katerih bode osebek pridevnik, tri, v katerih bode osebek števnik in tri, v katerih bode osebek glagolov nedoločnik ali velévník!

7. Postavi tù namesto čertic primerna pojasnila, ali dopolnila:

— učenec zasluži —. — veja se zlomi. — lasje so slava. Cekin je — denar. Zlato je — ruda. — voda je — pijača. — voda je slana. Mizar dela —. Tkalec tkè —. Žena bèli —. Poštenci se ne sramuje —. Pestunja varuje —. Vetrovi čistijo —. — otroci spoštujejo —. Ribe plavajo —. Rudo kopljejo —. Sava izvira —. Sava se izliva —. Sava teče —. Drava dère —. Vrabec sedí —. Podoba visí —. Ne hodi —! Bog ljubi —. Laž ima — nogé. Bogastvo — — ne odpravi. Blagó se — hvali. Drevo se naslanja —. Človek se naslanja —.

8. Vversti tù gole stavke vkup, razširjene vkup in zložene vkup; pri golih in razširjenih stavkih pa podčertaj osebek in dopovedek, pri zloženih pa glavni stavek:

Sosed je umen in marljiv gospodar. Brat je vojak. Hči je vljudna deklica. Tvoj brat je moj tovarš. Ljudje hodijo. Tice letajo. Živali skačejo. Kače lazijo. Červi se po zemlji plazijo. Živali so človeku koristne. Ne muči živali! Vino škoduje otroku. Dober delavec je vreden plačila. Ne verjamemo mu, kdor je lagal. Oči so okna našega telesa. Ne verjami vsega, kar slišiš, in ne pravi vsega, kar veš! Čast je časti vredna. Učenci, učite se pokornim biti! Kokoš vse razberska; enako dela tudi zapravljivka. Vsaka strast popači človeka, posebno pa nevošljivost. Le berž vbogaj; sicer bode druga! Slaba tovaršija te spridi; zato rej ne zahajaj med slabe tovarše! Kar je dobro, to se samo hvali. Dokler je drevo mlado, lahko ga pripogneš. Domovina je kraj, kjer je naša zibel tekla. Nič ni ležeče na tem, kako dolgo kdo živi, temuč le na tem, kako dobro je živel.

Množno - zloženi stavek.

Vodila.

Življenje naše je sejanje, pri katerem se poleniti ne smemo, ker čas po bliskovo letí, in vemo, da, kdor je len ob setvi, malo žanje.

Na tvojo besedo, o kmetovavec! zraste za hišo, kjer je robida rastla, orehovo drevo, da se ti v njegovi sencu otroci igrajo; na tvojo besedo ti tern rodi hruško, jabelko se ti debelí na lesniki, in pridelana kapljica vinca te veselo poživlja.

Tù je več stavkov združenih v večo celoto, zato da se misel lepše izreka in izobrazuje.

Ako se naj manj trije ali več rekov združi v večo celoto, imenujemo jo mnogo - zloženi stavek.

V a j e.

Združi te-le posamesne stavke v primerno večo celoto:

Zjutraj ideš z novo močjo na delo svojega poklica. Gorki znoj ti stoji po čelu. Spominjaj se, da delaš njemu, ki te tako skerbno ohranjuje. Spominjaj se, da služiš Bogu, ko služiš ljudem.

Žalosten si. Nadloge te tarejo. Tvoja pamet ti ne pomaga. Tvoja volja ti ne pomaga. Ne toži nikomur žalosti. Toži tistemu, ki ti more pomagati!

Strah nas je groba. Čudno nam je pri sercu, ko vidimo pokop. Misel na grob je zdrava. Misel na grob nas uči ponižnosti.

B e s e d n i r e d.

V o d i l a.

Versta ali red, po katerem se versté besede v stavku, imenuje se besedni red.

V prostem stavku stoji navadno osebek na prvem, dopovedek pa na drugem mestu; spona ali vez pa se devlje med osebek in dopovedek.

Kedar je osebek v dopovedku skrit, pride dopevedek na prvo mesto.

V razširjenih stavkih stojé pojasnila sploh pri pojasnjenih besedah, pred njimi, ali za njimi.

V vprašavnih stavkih se vprašavni členek devlje tik za glagol, s katerim se vpraša, n. pr.: Je li to resnica?

Breznaglasne besedice n. pr.: sem, si, je, me, te, se, ga, mi, ti . . . vavadno ne začenjajo stavka.

V zloženem stavku stoji navadno glavni stavek pred postranskimi stavki.

Postranski stavki stojé precej za tisto besedo, ktero pojasnujejo ali dopolnujejo.

V a j a.

Vrédi besede in stavke v naslednji povesti:

Hrast in terst.

Hrast bahati se s svojo terdnostjo in stanovitnostjo, terstu očitati njegovo slabost, pred vsakim vetrom tresti in uklanjati se. Terst zaničevanje terpeti pohlevno, in molčati. Kmalu potem vihar velik vstati; hrast se ne dá ušibiti, vihar prelomiti ga in podreti; terst priklanjati ponižno, vstati zopet hitro.

Terdovratnost in svojeglavnost ne obstanka imeti; ponižnost in poterpežljivost veljati.

Tretji del.

Pravopisje.

Pravopisje nas uči besede s pravimi čerkami pisati, jih na koncu verst prav deliti in prave ločila ali prepone staviti.

Splošna vodila.

1. Piši, kakor se besede dobro izgovarjajo in izpeljujejo!

2. Kolikor zlogov ima kaka beseda, toliko ima tudi samoglasnikov.

3. Na koncu besede se piše tisti terdi ali mehki soglasnik, kateri se sliši, če se beseda podaljša, n. pr.: sneg, snega; obraz, obraza; mož, moža.

4. **lj** se piše:

a) za **b, m, p, v**, n. pr.: ljubljeneč, sprem-ljevalec, konoplja, mravlja;

b) v končnicah: **ljam, ljem, ljen, lživ**, n. pr.: mahljam, gibljem, ljubljem, dobrotljiv;

c) v nekterih drugih besedah, n. pr.: ključ, ljud, ljub . . .

Velike čerke.

Velike čerke pišemo:

1. v začetku govora;
2. za piko, klicajem in vprašajem, kedar sklepata stavkovo misel;
3. za dvopičjem, kedar svoje lastne ali besede koga drugega nespremenjene zapišemo, n. pr.: Kristus nas uči: — »Ljubi svojega bližnjega, kakor sam sebe!«
4. iz početka vsake verste v pesmih, n. pr.:
 Jablane, hruške
 In druge cepé
 Cépi v mladosti
 Za stare zobé!
5. pri lastnih imenih;
6. včasi tudi v pismih pri zaimkih, s kterimi nagovarjamo osebo, kateri pišemo.

Razzlogovanje.

Večkrat se primeri, da se mora beseda na koncu verste razdeliti. Tù veljá:

1. zlogi naj se ločijo v pisavi tako, kakor v govorjenji;
2. izpeljane ali sestavljene besede naj se razzlogujejo tako, kakor so izpeljane ali sestavljene, n. pr.: ko-lo-vrat, ob-last, po-mlad;
3. soglasnik med dvema samoglasnikoma jemlje se k naslednjemu zlogu, n. pr.: ro-ka, no-ga, no-go-vi-ca;

5. kedar sta med dvema samoglasnikoma dva ali več soglasnikov, jemlje se prvi ali prva dva k prvemu, drugi k drugemu zlogu, n. pr.: mer-va, soln-ce.

5. **lj** in **nj** se ne ločita.

6. Neločljivi so navadno tudi tisti soglasniki, s katerimi se navadne besede začenjajo, n. pr.: sl-slama, skr-skrinja, gl-glava . . .

Ločila ali prepone.

Ločila ali prepone so znamenja, ktera pri pisanji stavimo:

1. da ločimo ali prepenjamo besede od besede in stavek od stavka;

2. da kažemo, kedaj in kako je treba pri branji glas povzdigovati ali z glasom odjenjevati, in kedaj in koliko se mora pri branji oddahniti;

3. da je pisanje bolj razumevno.

Ločila ali prepone so:

1. Pika (.), ktera se stavi

a) na koncu popolnoma končanega govora;

b) za posamesnimi naslovi ali izrazi;

c) za verstivnimi števniki, če se s številko

pišejo, n. pr.: Mi živimo v 19. (v devetnajstem) stoletji. Cesar Franc Jožef I. (prvi). V Ljubljani 1. prosinca 1871;

d) pri okrajšanih besedah, to je, po eni ali po več čerkah, ki se stavijo namesto cele besede, n. pr.: g. (gospod), gold. (goldinar), i. t. d. (in tako dalje).

Pri piki se naj dalje oddahne.

2. Vprašaj (?), kateri se stavi

a) na koncu vprašavnega stavka, n. pr.:
Kdo je vse vstvaril? Ktere so naj imenitniše stvari božje?

b) pri posamnih vprašavnih zaimkih, n. pr.:
Umerli bomo vsi; toda kdaj? in kje? ne vemo.

Pri vprašaju se glas povzdigne.

3. Klicaj (!), kateri se stavi

a) na koncu stavka, kedar pomenja klicanje, čudenje, ukaz ali prošnjo, n. pr.: Vpil sem za njim: Janez! Janez! Glej ga! Ne hodi v vodo!

b) pri posamesnih besedah, kedar pomenjajo klicanje in tudi pri nekterih napisih v pismih i. t. d., n. pr.: Stoj! Tiho! Pomagaj! Ljubi prijatelj!

c) za medmeti, kedar sami za se stojé, n. pr.: Oh! Gorje!

Ako pa se kak stavek začénja z medmetom, se pa pri medmetu stavi vejica, in še le na koncu stavka klicaj, n. pr.: Oj, kako srečno živí zadovoljni človek!

Tudi pri klicaju se glas povzdigne.

4. Vejica ali rez (,), ktera se stavi

a) med naštevane besede brez veznika, n. pr.: Polje, vinograd, gora, morje, ruda, kupčija tebe redé;

b) med glavne in postranske stavke, n. pr.:
Ura, enkrat zamujena, ne pride nobena.

Pri vejici se za spoznanje preneha.

5. Podpičje (;), ktero se stavi

a) med daljšimi priredno-zvezanimi stavki, n. pr.: Mladost živí brez vse skerbí; vsako nedolžno veselje popolnoma vživa; po veselji hrepení, in išče ga pri svoji enakosti;

b) med stavki, ki eden drugega poterjujejo ali eden drugemu nasprotujejo, n. pr.: Odperta noč in dan so groba vrata; al' dneva ne pové nobéna prat'ka.

Pri podpičju se nekoliko dalje preneha, kakor pri vejici.

6. Dvopičje (:), ktero se stavi

a) kedar svoje lastne ali besede koga drugega nespremenjene zapišemo, in jih pred napovemo, n. pr.: Kristus je rekel: Dajte cesarju, kar je cesarjevega, in Bogú, kar je božjega!

b) kedar se kaj našteva, pojasnuje ali dodaja, n. pr.: Dvoparklježi so: govedo, ovca, koza, serna, jelen ..

Vodnik je pel:

Ne hčere, ne sina
Po meni ne bó;
Dovòlj je spomína:
Me pésmi pojó.

7. Pomišljaj (—), kteri se stavi, kedar se kaka beseda ali kak rek zamolčí, ali pa, če se kaj nepričakovanega pové, n. pr.: Bojim se, da — vendar raji molčim. Trudimo se po sreči in slavi, in dobimo — grob.

8. Oklepaj ( ), kteri se stavi, kedar med kak stavek kako besedo ali stavek vtaknemo, da govor bolj pojasnimo, n. pr.: Volčja črešnja (volčja jagoda) je ena naj bolj strupenih rastlin. Vsaka naša telesna in dušna moč (to vsak po sebi lahko čuti) vterjuje se s primerno vajo.

9. Vezaj (— -), kteri se stavi, med besede in zloge, ki jih vkup vežemo, n. pr.: Slovensko-nemška slovnica.

10. Narekovaj („“), kedar hočemo kake besede ali stavke posebno zaznamnjevati, n. pr.: Knjiga: »Drobtinice« je zlata vredna knjiga. Pervo pravilo vsega kerščanstva je: »Ljubi gospoda, svojega Boga iz vsega svojega serca, iz vse svoje duše in iz vse svoje misli!«

11. Opuščaj ('), kateri se stavi, kedar se v pisanji kaka čerka izpustí, n. pr.: jel'te, da je res.

12. Opominjaj (* †), ki kaže na kako opombo, naj večkrat zdolej postavljeno.

13. Enačaj (=), ki kaže, da ste dve reči enaki, n. pr.: nam. = namesto.

Kazalo.

	Stran.
Vvod	3
Pervi del.	
Govorni razpoli	5
Samostavnik	5
Spol	8
Število	10
Sklon	11
Sklanjanje	14
Zaimek	20
Osebni zaimki	20
Svojivni zaimki	22
Kazavni zaimki	23
Vprašavni zaimki	24
Oziravni zaimki	25
Nedoločni zaimki	25
Pridevnik	27
Sklanjanje	28
Stopnjevanje	29
Števnik	32
Glagol	38

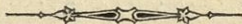
Šest verst glagolov	40
Predlog	70
Prislov	74
Veznik	77
Medmet	79

Drugi del.

Stavek	81
Prosti in zloženi stavek	81
Mnogo-zloženi stavek	85
Besedni red	86

Tretji del.

Pravopisje	88
Splošna vodila	88
Velike čerke	89
Razzlogovanje	89
Ločila ali prepone	90

1.
3
0

